

Lainvoimainen kielteinen turvapaikkapäätös ja sen seuraukset turvapaikanhakijalle

Juuso-Johannes Mäkelä & Henry Nenonen

11/2020

Tiivistelmä

Tekijät Juuso-Johannes Mäkelä & Henry Nenonen	Tutkinto Poliisi (AMK)
Julkaisun nimi Lainvoimainen kielteinen turvapaikkapäätös ja sen seuraukset turvapaikanhakijalle	Julkisuusaste Julkinen
Ohjaaja Pekka Björk & Antti Jääskeläinen	Opinnäytetyön muoto Tutkimuksellinen opinnäytetyö
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyössä tutkittiin, mitä turvapaikanhakijalle tapahtuu lainvoimaisen kielteisen turvapaikkapäätöksen jälkeen? Työ toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena, jota varten toteutettiin teemahaastattelu ja lomakehaastatteluita. Tutkimukseen osallistui kuusi haastateltavaa. Haastatteluaineistoa käsiteltiin sisällönanalyysilla.</p> <p>Tutkimuksessa havaittiin, että lainvoimaisen kielteisen turvapaikkapäätöksen jälkeen henkilöllä on velvollisuus poistua vapaaehtoisesti maasta yleensä 30 päivän sisällä tiedoksiannosta. Henkilö on velvollinen poistumaan maasta omakustanteisesti, mikäli se ei ole mahdollista, voi hän hakea vapaaehtoisen paluun tukea, jota organisoii International Organization for Migration (IOM). Tukeen kuuluu rahallista ja muuta avustusta.</p> <p>Tutkimuksesta kävi myös ilmi, että jos lainvoimaisen kielteisen turvapaikkapäätöksen saanut ei poistu maasta annettuna aikana ja hän on maasta, johon hänet voidaan palauttaa, tulee hänestä laittomasti maassa oleskeleva henkilö, jolle tarjotaan vain välttämättömät palvelut Suomessa. Laittomasti maassa oleskelevat henkilöt pyritään palauttamaan koti- tai asuinmaahansa poliisin toimesta. Lainvoimaisen kielteisen turvapaikkapäätöksen saanut on oikeutettu hakemaan turvapaikkaa uudelleen. Hakemuksessa tulee kuitenkin ilmetä uusia perusteita turvapaikan myöntämiselle, jotta hakemus otetaan tutkittavaksi.</p> <p>Tutkimuksessa havaittiin, että aiheen ympäriltä löytyy ongelmia ja kehityskohteita. Muun muassa on maita, jotka eivät suostu ottamaan vastaan kielteisen päätöksen saaneita, jotka eivät suostu lähtemään vapaaehtoisesti maasta. Lisäksi sitä voidaan pitää itsessään jo ongelmana, että Suomessa on ylipäätään edes laittomasti maassa oleskelevia henkilöitä. Kehitysideat tällaisiin ongelmiin ovat Suomessa poliittisia ja ratkaisuja ongelmiin esitetään monesta eri näkökulmasta.</p>	
Sivumäärä 52 + 3	Tarkastuskuukausi ja -vuosi Marraskuu/2020
Avainsanat Turvapaikanhakija, lainvoimainen kielteinen turvapaikkapäätös, valitustiet, vapaaehtoinen paluu, laittomasti maassa oleskeleva ja turvapaikkaprosessi	

Sisällys

1	JOHDANTO	4
1.1	Tutkimuskysymys	4
1.2	Tutkimusmenetelmä.....	5
1.3	Aiemmat tutkimukset.....	5
1.4	Työn rakenne.....	7
2	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	8
2.1	Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä	8
2.2	Teemahaastattelu.....	9
2.3	Lomakehaastattelu	10
2.4	Sisällönanalyysi	10
2.5	Toteutus.....	11
2.6	Tutkimuksen luotettavuus	12
2.7	Tutkimuksen eettisyys.....	13
3	TURVAPAIKANHAKIJA JA TURVAPAIKKAPROSESSI	14
3.1	Turvapaikanhakija ja myönteisen turvapaikkapäätöksen edellytykset	14
3.2	Turvapaikkaprosessi.....	15
3.3	Myönteinen turvapaikkapäätös	16
3.3.1	Maassa oleskelun kesto	16
3.3.2	Yhteiskunnan tarjoamat palvelut ja tuki	16
3.4	Kielteinen turvapaikkapäätös ja käännytyspäätös.....	16
3.4.1	Vapaaehtoinen paluu.....	17
3.4.2	Laittomasti maassa oleskeleva henkilö	18
3.4.3	Maasta poistaminen.....	19
3.4.4	Valitustiet	21
3.4.5	Uusintahakemus ja sen vaikutus käännytyksen toimeenpanokelpoisuuteen	21
3.5	Muut maassa oleskeluun oikeuttavat luvat	22
3.5.1	Työperusteinen oleskelulupa.....	22
3.5.2	Perhesiteeseen perustuva oleskelulupa	22
3.6	Laittomasti maassa oleskelevien määrä Suomessa ja niitä auttavat tahot	23
4	ASIAANTUNTIJAHAASTATTELUT	25
4.1	Kielteisen päätöksen jälkeen laillisesti oleskelemaan maahan	25
4.1.1	Voiko turvapaikanhakija saada jonkin muun oleskeluun oikeuttavan luvan, vaikka hän saisi kielteisen lainvoimaisen turvapaikkapäätöksen?	25
4.1.2	Mitä seikkoja liittyy muiden oleskelulupien hakemiseen?	26
4.1.3	Voiko turvapaikkaa hakea vielä uudestaan lainvoimaisen kielteisen päätöksen jälkeen?	26

4.1.4 Voiko turvapaikanhakija saada oleskeluluvan, vaikka hän saisi lainvoimaisen kielteisen turvapaikkapäätöksen?	27
4.2 Milloin kielteisen päätöksen saaneesta henkilöstä tulee laittomasti maassa oleskeleva ja mitä asioista siihen liittyy?.....	28
4.2.1 Milloin lainvoimaisen kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneesta tulee laittomasti maassa oleskeleva?	28
4.2.2 Kuinka kauan palveluiden saatavuus jatkuu lainvoimaisen kielteisen turvapaikkapäätöksen jälkeen?	29
4.2.3 Kenelle palveluiden tarjoaminen kuuluu ja millaisia palveluita laittomasti maassa oleskelevalle on tarjolla?.....	30
4.2.4 Esiintyykö radikalisoitumista kielteisen päätöksen saaneissa turvapaikanhakijoissa?	31
4.2.5 Syyllistyykö kielteisen turvapaikan saanut herkemmin rikoksiin?.....	33
4.2.6 Onko turvapaikanhakijalla, joka on jäänyt laittomasti maahan oleskelemaan kielteisen turvapaikka päätöksen jälkeen korkeampi riski joutua ihmiskaupanuhriksi?.....	33
4.2.7 Kuinka paljon Suomessa on laittomasti maassa oleskelevia henkilöitä?.....	35
4.2.8 Mitkä alueet vetävät laittomasti maassa oleskelevia eniten puoleensa ja miksi?	36
4.3 Miten kotimaahan tai asuinmaahan paluu toteutetaan?.....	37
4.3.1 Milloin lainvoimaisen kielteisen turvapaikkapäätöksen saanut on velvollinen palaamaan koti- tai asuinmaahansa ja milloin hänet palautetaan viranomaisen toimesta koti- tai asuinmaahansa?.....	37
4.3.2 Avustettu vapaaehtoinen paluu ja kuka sitä organisoi?	38
5 TUTKIMUKSEN TULOKSET	40
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	44
7 POHDINTA	47
7.1 Tutkimuksen luotettavuus	48
7.2 Tutkimuksen eettisyys.....	49
LÄHTEET	50
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Vuonna 2015 Suomeen saapui yhteensä yli 32000 turvapaikanhakijaa (Sisäministeriö 2016). Turvapaikanhakijat saapuivat suurimmaksi osaksi Ruotsin kautta Suomeen ja valtaosa näistä tuli Irakista, Afganistanista, Somaliasta, Syyriasta ja Albaniasta, mikä käy ilmi Maahanmuuttoviraston ylläpitämistä tilastoista (Maahanmuuttovirasto 2020). Suurin syy kriisin syntymiselle oli levottomuudet näissä edellä mainituissa maissa (Euroopan komissio 2017). Tämänhetkinen tilanne (5/2020) on se, että Maahanmuuttovirasto on tehnyt viimeisen 12 kuukauden aikana yli 7000 kansainvälisen suojelun päätöstä, joista yli 2600 on ollut kielteisiä ja noin 2900 myönteisiä. Lisäksi viimeisen 12 kuukauden aikana Maahanmuuttovirastoon on tullut kansainvälisen suojelun hakemuksia noin 4500 kappaletta. (Maahanmuuttovirasto 2020.)

Työmme idea syntyi siitä, että halusimme ymmärtää paremmin turvapaikanhakijan turvapaikkaprosessia ja sitä, mitä turvapaikanhakijalle tapahtuu sen jälkeen, kun hän on saanut lainvoimaisen kielteisen päätöksen. On ajankohtaista tarkastella aihealuetta ja luoda tietoisuutta siitä kiinnostuneille. Ajankohtaisuutta lisää myös se, että maahanmuuttopoliittiset kysymykset ovat vuosittain esillä mediassa. Ymmärtääksemme ilmiön yhteiskunnallisia vaikutuksia, tulee meidän tuntea turvapaikkaprosessin kokonaisuus ja millaisiin lopputuloksiin prosessin jälkeen todella päästään.

1.1 Tutkimuskysymys

Tutkimuskysymyksemme opinnäytetyössä on:

Mitä turvapaikanhakijalle tapahtuu lainvoimaisen kielteisen turvapaikkapäätöksen jälkeen?

Alakysymyksinä opinnäytetyössä käytimme:

1. Millaisissa tapauksissa kielteisen päätöksen saanut voi jäädä laillisesti maahan oleskelemaan?
2. Milloin kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneesta henkilöstä tulee laittomasti maassa oleskeleva?
3. Millaisia tekijöitä laittomasti maassa oleskeluun liittyy?

4. Miten kotimaahan tai asuinmaahan palaaminen toteutetaan?

1.2 Tutkimusmenetelmä

Työ toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Opinnäytetyötä varten tehtiin teemahaastattelu, sekä lomakehaastatteluja. Haastateltavina toimivat vastaanottokeskuksen johtaja, ulkomaalaisvalvonnan parissa työskenteleviä poliiseja Suomen eri laitoksista, Maahanmuuttoviraston edustaja ja Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän edustaja. Haastatteluaineisto toimii työssä empiirisenä aineistona, jota ei ole saatavilla avoimista lähteistä. Empiirisestä aineistosta käy ilmi sellaisia seikkoja, joita ei mainita avoimissa lähteissä, joten ne ovat merkityksellinen osa työtä. Tutkimusaineistoa analysoimme sisällönanalyysillä. Tutkimuksen toteutusvaiheessa kuvaamme tarkemmin teemahaastattelua, lomakehaastatteluja ja sisällönanalyysia. Lisäksi perustelemme tutkimusmenetelmä valintojamme kyseisessä luvussa.

1.3 Aiemmat tutkimukset

Turvapaikanhakijoita ja maahanmuuttoa on tutkittu aiemmin hyvin useasta eri kontekstista katsottuna. Kuitenkaan lainvoimaisesta kielteisestä turvapaikkapäätöksen saaneista henkilöistä tai päätöstä koskevasta prosessista ei juurikaan löydy aiempia tutkimuksia. Tähän syynä voidaan pitää sitä, että ilmiö on vielä suhteellisen tuore.

Julia Janssonin (2019) laatimassa keskusrikospoliisin kadonneet-projektin strategisesta loppuraportista käy ilmi, että osa turvapaikanhakijoista jää maahan oleskelemaan kielteisen turvapaikkapäätöksen jälkeen. Raportissa arvioidaan, että turvapaikanhakijataustaisia henkilöitä oleskelisi maassa laittomasti noin 220-900 henkilöä. Eniten laittomasti maassa oleskelevia on pääkaupunkiseudulla. Raportista selviää, että on vaikea tutkia yhteyttä rikollisuuteen ja laittomaan oleskeluun, koska syy-seuraussuhteet eivät ole yksiselitteisiä. Raportissa todetaan, että laittomasti maassa oleskelevat ajautuvat rikoksen uhreiksi ja pimeisiin töihin todennäköisemmin kuin muut. (Jansson 2019, 2-3.)

Projektista selvisi, että projektin tapaukset syyllistyivät vain pieneen osaan tilastoitua rikollisuutta, minkä vuoksi raportissa esitetäänkin, että piilorikollisuutta on luultavasti

tätäkin enemmän. Jansson esittää raportissa, että sen vuoksi, että turvapaikanhakija voi toisena päivänä olla maassa laittomasti ja toisena laillisesti uusintahakemuksen ansiosta, kätkee alleen sen, että Suomessa on paljon ihmisiä, joiden tilanne on epävarma. Tämä oli projektissa myös yksi ilmiöön liittyvä mittaamisen ongelma. Tähän liittyenkin Jansson esittääkin, että tietyn hetken sijaan olisi parempi keskittää tarkastelu henkilöiden motivaatioihin ja syihin jäädä maahan. Jansson esittää raportissaan, että tarjolla olevat työmahdollisuudet ovat merkittävä säädöstenvastaisesti oleskelevien määrään vaikuttava tekijä, minkä vuoksi puuttumalla pimeisiin töihin voitaisiin vaikuttaa varjoyhteiskunnan ja vetovoimatekijöiden syntymättömyyteen. (Jansson 2019, 2-4.)

Mirja Piitulainen (2017) kuvaa artikkelissaan nuorisoverkostossa tehtyjä tutkimustuloksia. Artikkelissaan hän käsittelee kansainvälisen suojelun periaatteita alaikäisiin turvapaikanhakijoihin liittyen. Keskeisenä tekijänä hän toteaa heidän oikeutensa ja haavoittuvan asemansa, mutta kuitenkin hän korostaa heidän hyvää selviytymiskykyään. (Piitulainen 2017, 14-18.)

Olli Snellman (2020) tarkasteli tutkimuksessaan aikuisten turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten mielenterveyteen ja psyykkisiin ongelmiin liittyviä erityispiirteitä. Hän esitti tutkimuksessaan, että asiakkaan muutosprosessiin vaikuttavat muutkin tekijät, kuin terapeutit keskusteluapukäytännöt. Hän esittääkin, että keskusteluita käyvän työntekijän tulisi keskittää työnsä esimerkiksi muutosprosessiin ja hyödyllisten muutosten aikaansaamista edistävien tekijöiden tunnistamiseen. (Snellman 2020, 6.)

Nykänen ym. (2019) käsittelevät artikkelissaan lapissa sijaitsevien vastaanottokeskusten yhteyden rakentunutta sosiaalista ja poliittista dynamiikkaa. Mielenkiintoinen tekstistä ilmennyt huomio oli, kuinka turvapaikkapäätökset vaikuttivat vastaanottokeskusten työntekijöihin. Tästä esimerkkinä oli kielteistä turvapaikkapäätöstä seurannut valitusprosessi, joka vaikutti keskusten työntekijöiden rooliin siten, että he tukivat heitä prosessin aikana. (Nykänen ym. 2019, 172.) Tämä huomio oli mielenkiintoinen myös tämän tutkimuksen näkökulmasta katsottuna.

1.4 Työn rakenne

Opinnäytetyömme alussa johdatamme lukijan aiheeseen kertomalla taustoja turvapaikanhakuun liittyen. Kerromme johdanto-osuudessa tutkimuskysymykset, joihin haimme vastauksia työllämme. Kerromme työn alussa lukijalle lisäksi, mitä tutkimusmenetelmiä olemme käyttäneet työtä tehdessä. Olemme käsitelleet alussa aiempia tutkimuksia aihealueeseen liittyen.

Seuraavassa osiossa käymme tarkemmin läpi tutkimuksen toteuttamista. Osiossa kerromme kvalitatiivisesta tutkimuksesta ja miksi valitsimme sen. Lisäksi käsittelemme teemahaastattelua ja lomakehaastatteluita, jotka toimivat työssämme aineiston keräysmenetelminä. Näiden lisäksi kerromme sisällönanalyysista, jolla analysoimme työmme aineistoa. Toteutus-luvussa kerromme lukijalle, miten toteutimme työn kohta kohdalta. Olemme käsitelleet toteutus-luvussa tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä teorialähtöisesti.

Turvapaikanhakija ja turvapaikkaprosessi -luvussa käymme teoriassa läpi aihealueeseen perustuvaa tietoperustaa. Määrittelemme lukijalle turvapaikanhakijan, myönteistä turvapaikkapäätöstä, turvapaikkaprosessia, kielteistä turvapaikkapäätöstä ja muita maassa oleskeluun liittyviä lupia. Lisäksi käsittelemme luvussa näihin liittyviä muita asioita, jotka ovat oleellisia työn kannalta.

Asiantuntijahaastattelut osiossa esittelemme lukijalle keräämämme empiirisen aineiston. Aineistosta käy ilmi asioita alan asiantuntijoiden kertomina, mitä ei ole mahdollista saada kirjallisuudesta. Asiantuntijahaastattelut on luokiteltu teemoittain ja saman teeman vastaukset on laitettu allekkain. Asiantuntijahaastatteluista on kirjoitettu tutkimuksen tulokset-luku. Tutkimuksen tuloksista käy paremmin esiin työssä käytetty empiirinen aineisto.

Johtopäätökset osiossa vastaamme työn alussa esitettyihin tutkimuskysymyksiin. Johtopäätöksistä lukijalle selviää, mitä turvapaikanhakijalle tapahtuu lainvoimaisen kielteisen turvapaikkapäätöksen jälkeen. Johtopäätösten jälkeen pohdinta-luvussa pohdimme työssä onnistumista ja kerromme lukijalle, miksi valitsimme aiheen tutkittavaksi. Käymme läpi näiden lisäksi työn tavoitteita ja pohdimme ilmiön ympäriltä löytyviä ongelmakohtia. Käymme pohdinnassa läpi myös työn luotettavuutta ja eettisyyttä.

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Päätimme toteuttaa opinnäytetyömme kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä, koska se soveltuu hyvin tutkimukseen, jossa pyrimme ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä. Tutkimuksemme aineiston keräsimme avoimella teemahaastattelulla ja etukäteen laadituilla kysymyslomakkeilla, joita käytimme lomakehaastatteluissa. Aineiston analysoimme sisällönanalyysimenetelmällä. Tässä luvussa kerromme tarkemmin kvalitatiivisesta tutkimusmenetelmästä, aineistonkeruumenetelmistä, analyysimetodista ja tutkimuksen toteutuksesta.

2.1 Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä

Kvalitatiivista tutkimusta eli laadullista tutkimusta käytetään usein tutkimuksissa, joissa halutaan ymmärtää tai selvittää ilmiötä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 26). Kvalitatiivinen tutkimus onkin luonteeltaan ymmärtävä tutkimusmenetelmä. Kvalitatiivista tutkimusmenetelmää käytetäänkin ihmistieteellisissä tutkimuksissa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 54.) Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimuksen teoria on oleellisessa asemassa, sillä se luo tutkimuksen viitekehyksen. Viitekehyksessään tutkija määrittelee tutkimuksen kannalta keskeiset käsitteet ja kuvailee niiden yhteyden toisiinsa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 18-19.) Kvalitatiivinen tutkimus mielletään teoriapainotteiseksi tutkimustyyppiksi, se voidaan luokitella myös empiiriseksi tutkimustyyppiksi. Teoreettisessa tutkimuksessa argumentointi nousee keskiöön. Tällä tarkoitetaan sitä, että tutkijan tulee osata käyttää relevantisti aineistoaan. Tässä avainasemaan nousee lähdemerkintöjen oikeaoppinen käyttö. Lähteinä tällaisessa teoreettisessa analyysissä voidaan käyttää vain tieteellisesti hyväksytyjä lähteitä. Mikäli kvalitatiiviseen tutkimukseen tuodaan empiiristä aineistoa, huolehditaan siitä, että henkilö pysyy tunnistamattomana. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 18-22.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa raportoinnissa on oleellista, että tutkija esittää lainauksia aineistostaan, tällä pyritään lisäämään argumentaatiota ja luotettavuutta tutkimuksessa. Sitaateilla siis pyritään todistamaan tutkijan tekemiä päätelmiä tutkimusaineistosta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 20-21.) Perinteiset kvalitatiivisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmät ovat: havainnointi, keskustelut, kirjeet ja avoimet kyselyt. Eri

menetelmin hankittua materiaalia voidaan käyttää samassa tutkimuksessa. Yleisimmin aineistoa kerätään kvalitatiivisiin tutkimuksiin haastatteluilla ja kyselyillä. Haastattelut toteutetaan yleensä henkilökohtaisina haastatteluina tai internetin välityksellä esimerkiksi sähköpostitse. Tällaisten haastatteluiden etuna pidetään sitä, että ne ovat luonteeltaan joustavia. Joustavuudella tarkoitetaan sitä, että haastattelijä voi oikoa väärinkäsityksiä, selventää kysymystä tarvittaessa ja hän voi esittää tarkentavia kysymyksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 61-64.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineistot ovat yleensä pieniä. Kvalitatiivisen tutkimuksen luonteen vuoksi aineiston suuruus ei ole keskiössä, sillä tutkimusmenetelmän päätarkoitus on ymmärtää ilmiötä. Aineistoa kerätessä onkin tärkeää, että esimerkiksi haastateltaviksi valitaan henkilöitä, jotka tietävät paljon aihealueesta. Tutkimusaineiston riittävyyden arvioimisessa käytetään saturaatiota. Tällä tarkoitetaan sitä, että saatu aineisto toistaa samoja asioita, joita on jo saatu aiemmin. Siinä vaiheessa, kun ei saada enää uutta tietoa aihealueesta, ollaan saturaatiopisteessä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 74-75.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetään yleisimmin sisällönanalyysimenetelmää. Sisällönanalyysin vaiheet voidaan jakaa neljään vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa tutkija etsii tutkimuksen kannalta kiinnostavimmat aiheet aineistosta. Toisessa vaiheessa käydään aineistoa läpi, otetaan oleellisimmat asiat aineistosta. Kolmannessa vaiheessa luokitellaan aineisto ja viimeisenä kirjoitetaan niistä yhteenveto. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 78-79.)

2.2 Teemahaastattelu

Teemahaastattelussa haastattelijä kysyy haastateltavilta samat kysymykset, mutta niiden esittämisjärjestys voi vaihdella eri haastateltavien kohdalla. Teemahaastattelua pidetään puolistrukturoituna haastatteluna eli haastateltava saa vastata omin sanoin kysymykseen, eikä joudu valitsemaan vastausvaihtoehtoista sitä. Lisäksi teemahaastattelua pidetään puolistrukturoituna siksi, että siinä ennalta määrättyjä tekijöitä ovat vain tema-alueet ja aihepiirit. Haastattelijä voi muokata eri sanamuodoin kysymyksiä, joita hän aikoo esittää haastateltavalle. Tällaiselle haastattelumuodolle on siis ominaista se, että pelkästään tietty näkökulma aiheesta on vakio, mutta kysymysrungossa voi olla varianssia.

Teemahaastattelu tuo esiin paremmin haastateltavan omia tuntemuksia ja kokemuksia käsiteltävästä teemasta, kuin muut haastattelumuodot. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 47-48.)

2.3 Lomakehaastattelu

Käytetyin haastattelumuoto on lomakehaastattelu, jossa haastateltava on laatinut kysymykset lomakkeelle ennalta, ennen haastattelua. Lomakehaastattelulle on tyypillistä se, että lomakkeen muoto on täysin määrätty. Kysymykset, väitteet ja esittämisjärjestys tulevat tietyssä järjestyksessä. Tällaisessa haastattelumuodossa on tärkeää, että haastateltavat on hyvin samankaltaisessa asemassa, jotta he voivat vastata ennalta määrättyihin kysymyksiin mahdollisimman realistisesti. Lomakehaastattelun etu on siinä, että vastausmateriaalia on helppo jatkokäsitellä. Lisäksi lomakehaastattelu vie vähemmän aikaa vastaajalta kuin esimerkiksi teemahaastattelu. Ennalta laaditut kysymykset eivät kuitenkaan välttämättä anna tilaa vastaajan vapaaseen kerrontaa asiasta. Lomakehaastattelulla on kuitenkin hyvä testata tutkijan omia hypoteeseja asiasta. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 44-45.)

2.4 Sisällönanalyysi

Sisällönanalyysissä analyysi voidaan tehdä, joko teoria- tai aineistolähtöisesti. Aineistolähtöisessä analyysimetodissa aineisto pyritään pelkistämään, minkä jälkeen aineisto ryhmitellään ja viimeisenä luodaan teoreettiset käsitteet. Pelkistämisellä tarkoitetaan esimerkiksi haastattelun litterointia eli aineiston auki kirjoittamista. Pelkistämisvaiheessa voidaan etsiä samankaltaisuuksia aineistoista, minkä jälkeen ne voidaan ryhmitellä samaa ilmiötä kuvaaviin alaluokkiin. Alaluokat taas nimetään niitä kuvaavilla käsitteillä. Samankaltaisia alaluokkia voidaan taas yhdistää isommiksi yläluokiksi. Viimeisessä vaiheessa tutkija pyrkii karsimaan tutkimukseensa olennaisen tiedon, jota hän käyttää yhdessä valitsemansa tiedon kanssa teoreettisten käsitteiden luomiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 90-94.)

Sisällönanalyysi voidaan tehdä myös teorialähtöisesti. Ensimmäisessä vaiheessa tutkija luo analyysirungon. Sen sisälle luodaan kategorioita tai luokkia sisällönanalyysin periaatteiden mukaisesti. Analyysirunkoon ei siis valikoidu koko aineistoa, vaan osa jää

ulkopuolelle. Ulkopuolelle jääneestä aineistosta voidaan myös muodostaa luokkia. Analyysirungon ulkopuolelle muodostetuilla luokilla on oma roolinsa aikaisemman teorian ja käsitejärjestelmän testaamisessa. Teorialähtöinen sisällönanalyysi toimii käytännössä siten, että tutkija muodostaa analyysirungon esimerkiksi tietyllä analyysimetodilla tehdystä käsitejärjestelmästä. Toinen vaihe on samankaltainen kuin aineistolähtöisessä analyysimenetelmässä eli aineistot pelkistetään ja ne luokitellaan siten, että samaa kuvaavat ilmiöt menevät samaan luokkaan. Samankaltaisia alaluokkia yhdistelemällä voidaan muodostaa yläluokkia. (Tuomi & Sarajarvi 2018, 94-98.)

2.5 Toteutus

Aloitimme opinnäytetyömme tekemisen joulukuussa 2019. Tavoitteemme oli saada opinnäytetyö valmiiksi marraskuussa 2020. Työ tehtiin parityönä, joten oli tärkeää, että molemmilla oli samat tavoitteet työn suhteen. Koska aloitimme opinnäytetyön tekemisen hyvissä ajoin, katsoimme, ettei meillä ollut ajallisesti ongelmaa päästä tavoitteeseen.

Toteutimme osan haastatteluista teemahaastatteluina ja osan lomakehaastatteluina muun muassa käsillä olevan koronatilanteen vuoksi. Lomakehaastattelut olivat hyvä valinta, sillä vastaajilla on ollut aikaa perehtyä ajallisesti kunnolla annettuihin kysymyksiin ja vastata niihin harkitusti. Päätimme toteuttaa haastattelut pääasiassa lomakehaastatteluilla, koska niiden avulla pystyimme vähentämään ihmiskontaktien määrää korona-aikana. Haastateltavina meillä oli vastaanottokeskuksen johtaja, kolme ulkomaalaisvalvonnan parissa työskentelevää poliisia Suomen eri poliisilaitoksista, Maahanmuuttoviraston edustaja ja Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän edustaja. Haastattelut aloitimme joulukuussa 2019 ja viimeiset lomakehaastattelut toteutimme huhtikuussa 2020.

Ensimmäisen haastattelumme kävimme teemahaastatteluna. Saimme laajasti tietoa teemahaastattelusta opinnäytetyötämme varten. Nauhoitimme haastattelun nauhurilla, jonka jälkeen litteroimme sen. Poliiseille lähetimme lomakehaastattelurungon. He vastasivat samaan lomakepohjaan, jolloin he näkivät mitä muut olivat vastanneet ja pystyivät lisäämään mielestään tärkeitä seikkoja vastauksiin. Lähetimme saman kysymysrunгон Maahanmuuttoviraston edustajalle, kuin poliiseille. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän edustajalle lähetimme erilaisen kysymyslomakkeen, sillä

tarvitsimme tietoa juuri tietyistä seikoista, joihin aiemmista haastatteluista ei löytynyt vastausta.

Tämän jälkeen lähdimme toteuttamaan sisällönanalyysejä etsimällä aineistosta samankaltaisuuksia. Samankaltaisuudet oli helppoa löytää, sillä poliiseille tehdyssä lomakehaastattelussa vastaajat saivat täydentää toistensa vastauksia kysymystemme alle. Teetimme samalla kysymyslomakkeella lomakehaastattelun Maahanmuuttoviraston edustajalle, jolloin meidän oli helppoa löytää samankaltaisuuksia myös tästä haastattelusta. Teemahaastelussa käsitelimme samaa aihetta, kuin lomakehaastatteluissa, jolloin pystyimme yhdistämään samankaltaisuuksia toisiinsa. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän edustajan lomakehaastattelussa pyrimme löytämään vastauksia työn kannalta avoimiin kysymyksiin. Sisällönanalyysin kautta saimme muodostettua kattavat tulokset, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiimme. Tuloksia avaamme lisää niitä käsittelevässä luvussa.

2.6 Tutkimuksen luotettavuus

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimuksen luotettavuutta tarkastellaan kokonaisuuden perusteella. Nykyaikana aineiston analyysillä on kuitenkin suuri painoarvo luotettavuutta mitattaessa. Luotettavuuden kannalta on merkittävää miten aineisto kerätään. Luotettavuuteen vaikuttaa lisäksi se, kuinka objektiivisesti tutkija toimii tutkimusta tehdessään. Monesti luotettavuuden kohdalla on kyse siitä, miten hyvin lukija ymmärtää tutkijan kirjoittamaa tutkimusraporttia. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 56-58.) Hyvin tehdyllä tutkimussuunnitelmalla on osansa tutkimuksen luotettavuuden kannalta, sillä hyvin suunniteltu tutkimus on lähtökohtaisesti parempi kuin työ, jota ei ole suunniteltu (Tuomi & Sarajärvi 2018, 110).

Tutkimussisällön totuudenmukaisuudella on merkitystä siinä, kuinka luotettavana sitä voidaan pitää. Totuudenmukaisuutta testataan erilaisilla teorioilla riippuen siitä, mistä testattavassa asiassa on kyse. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 118.) Tutkijan tulee pyrkiä puolueettomuuteen hänen taustastaan riippumatta, esimerkiksi uskonto, poliittinen vakaumus, ikä, sukupuoli eivät saisi vaikuttaa liikaa tutkimuksen aikana tehtävään havainnointiin. On selvää, että tutkija ei kuitenkaan pysty täydelliseen objektiivisuuteen muuta kuin teoriassa, mutta siihen hänen on kuitenkin pyrittävä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 119.)

2.7 Tutkimuksen eettisyys

Tutkijan tulee noudattaa tutkimuksessaan eettisiä periaatteita. Tutkijan tulee pitää mielessään se, että tutkimuksen tarkoitus ei ole aiheuttaa negatiivisuutta tutkimuksen kohteena oleville henkilöille. Tutkimus ei siis saa loukata, jotakin tiettyä ihmisryhmää. Tutkijan tuleekin kiinnittää huomiota tutkimusmenetelmien ja analyysitapojen valinnassa. Eettisten toimintatapojen laiminlyönnillä voi olla suuriakin vaikutuksia muun muassa tutkimuksen luotettavuuden suhteen. (Juuti & Puusa 2020, 168.)

3 TURVAPAIKANHAKIJA JA TURVAPAIKKAPROSESSI

Nykyinen pakolaisjärjestelmä on saanut alkunsa vuonna 1951, kun toisen maailmansodan jälkeen miljoonille sotapakolaisille piti keksiä jokin ratkaisu. Tämän pohjalta luotiin Geneven pakolaissopimus sotapakolaisten auttamiseksi. Sopimuksessa määriteltiin pakolaisuuden edellytykset ja heidän oikeutensa. Vuonna 1965 sopimuksesta tuli globaali, kun alue rajaukset otettiin pois sopimuksesta. Suomi liittyi Geneven-sopimukseen vuonna 1968 ja se astui voimaan seuraavana vuonna. (Pakolaisapu 2020.)

Ensimmäiset pakolaiset saapuivat Suomeen Chilestä vuonna 1973. Vuonna 1970 Suomeen saapui 500 vietnamilaista pakolaista. Pakolaisuuden katsotaan kuitenkin nousseen pinnalle vasta vuonna 1990 luvulla, jolloin Suomeen saapui pakolaisia Somaliasta. Suomi ottaa tällä hetkellä 850-1050 kiintiöpakolaista vuosittain, riippuen turvapaikanhakijoiden määrästä Suomessa. Luku on kuitenkin pieni verrattuna Ruotsiin, joka ottaa vuosittain noin 5000 kiintiöpakolaista. (Pakolaisapu 2020.)

Vuonna 2015 Suomeen saapui 32476 turvapaikanhakijaa, jolloin ilmiö sai niin sanotusti uudet kasvot. Määrä on kuitenkin laskenut jyrkästi viime vuosien aikana ja vuonna 2019 ensimmäistä turvapaikkaa haki 2467 henkilöä. Uusintahakemuksia tehtiin 2083 kappaletta. Vuonna 2019 Suomeen saapui eniten Irakin, Turkin ja Somalian kansalaisia turvapaikanhakijoiksi. (Pakolaisapu 2020.)

3.1 Turvapaikanhakija ja myönteisen turvapaikkapäätöksen edellytykset

Turvapaikanhakija on henkilö, joka hakee toisesta vieraasta maasta suojelua ja tämän kautta myös oleskeluoikeutta kyseisessä maassa. Yleisin syy turvapaikanhakemiselle on turvattomuuden tunne kotimaassa, joka saattaa johtua muun muassa sodasta tai vainoamisesta. (Sisäministeriö 2016.) Turvapaikanhakija saa pakolaisstatuksen, mikäli hänelle myönnetään turvapaikka vainoamisperusteella. Tällöin turvapaikanhakijalla on uhka joutua vainotuksi kotimaassaan muun muassa uskontonsa, kansallisuutensa, alkuperänsä, poliittisen mielipiteensä perusteella tai yhteiskunnallisen ryhmänsä takia. (Tilastokeskus 2018.)

Mikäli turvapaikanhakijan syyt hakea turvapaikkaa eivät täytä vainoamisen kriteereitä, voidaan hänelle myöntää lupa maassa oleskeluun toissijaisen suojelun tarpeen

perusteella. Kriteerit toissijaisen suojelutarpeen myöntämiselle ovat: uhka kuoleman rangaistuksesta, teloituksesta, kidutuksesta tai muusta epäinhimillisestä kohtelusta turvapaikanhakijan asuinmaassa. Perusteeksi katsotaan myös joutuminen vakavaan henkilökohtaiseen vaaraan asuinmaassa olevien aseellisten toimien vuoksi. Tällä perusteella turvapaikanhakija on oikeutettu oleskelemaan maassa neljä vuotta, jonka jälkeen hänen tulee hakea jatkolupaa oleskelulle Maahanmuuttovirastosta. (Maahanmuuttovirasto 2018.)

Tilapäisen suojelun piiriin turvapaikanhakija voi päästä, mikäli toissijaisen suojelun tarpeen edellytyksen täytyvät, mutta ne katsotaan lyhytaikaiseksi (Maahanmuuttovirasto 2017). Mikäli turvapaikanhakijalle ei myönnetä turvapaikkaa, mutta häntä ei voida palauttaa asuinmaahansa terveydellisistä syistä tai maasta poistaminen ei ole tosiasiallisesti mahdollista kyseisenä ajankohtana, voidaan turvapaikanhakijalle myöntää tilapäinen oleskelulupa (Kotouttaminen 2017).

3.2 Turvapaikkaprosessi

Turvapaikkaprosessi alkaa siitä, kun henkilö saapuu Suomeen henkilökohtaisesti ja ilmoittaa rajatarkastusviranomaiselle tai poliisille, että on halukas hakemaan turvapaikkaa Suomesta. Tämän jälkeen viranomaisen rekisteröi Suomeen saapuvan henkilön turvapaikanhakijaksi. Henkilöstä otetaan biometriset tunnisteet ja kirjataan perustiedot. Lisäksi viranomaisen tekee tarvittaessa rekisteritarkastuksia turvapaikanhakijaan liittyen. Kun viranomaisen on saanut henkilön turvapaikkahakemuksen vastaan, ohjataan hänet vastaanottokeskukseen. (Maahanmuuttovirasto 2018.) Ilman huoltajaa Suomeen tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat majoitetaan tukiasuntoloihin tai ryhmäkoteihin (Maahanmuuttovirasto 2020).

Seuraava vaihe vastaanottokeskukseen saapumisen jälkeen on turvapaikkapuhuttelu. Turvapaikkapuhuttelussa selvitetään syyt turvapaikanhakemiselle ja syyt sille, että miksi hakija ei voi palata kotimaahansa. Puhuttelussa turvapaikanhakijalla on mahdollisuus käyttää avustajaa ja tulkkia. (Maahanmuuttovirasto 2020.) Turvapaikkapuhuttelun jälkeen turvapaikanhakija siirretään ensimmäisestä vastaanottokeskuksesta niin sanotusta

transit-keskuksesta toiseen vastaanottokeskukseen odottamaan turvapaikkapäätöstä (Maahanmuuttovirasto 2020).

3.3 Myönteinen turvapaikkapäätös

Ulkomaalaislain (UlkL, 301/2004) 6 luvun 87 §:n perusteella turvapaikanhakija voi saada myönteisen turvapaikkapäätöksen, mikäli katsotaan, että tämä joutuisi vainotuksi kansallisuutensa, uskontonsa, alkuperänsä, yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisensa tai poliittisen mielipiteensä takia. Lisäksi turvapaikan myöntämien edellyttää sitä, että hakija ei voi turvautua koti- tai asuinmaansa viranomaisten suojeluun.

3.3.1 Maassa oleskelun kesto

Mikäli turvapaikanhakijan saa myönteisen turvapaikkapäätöksen pakolaisaseman perusteiden tai toissijaisen suojelun perusteiden, on hänen ensimmäinen oleskelulupansa voimassa neljä vuotta, minkä aikana hänen tulee hakea jatkolupaa oleskelulleen. Mikäli turvapaikanhakijalle myönnetään oleskelulupa yksilöllisestä inhimillisestä syystä, saa hän vuoden mittaisen oleskeluluvan, minkä aikana tämän tulee hakea jatkolupaa, mikäli katsoo sen tarpeelliseksi. (Maahanmuuttovirasto 2020.)

3.3.2 Yhteiskunnan tarjoamat palvelut ja tuki

Myönteisen turvapaikkapäätöksen jälkeen henkilön palvelut siirtyvät sen kunnan vastuulle, jossa tämä kyseinen henkilö asuu sillä hetkellä. Turvapaikan saaneella on samat sosiaali- ja terveyspalvelut saatavilla kuten muillakin kunnan asukkailla. Turvapaikan saanut on tämän lisäksi oikeutettu Kelan ja kunnan tarjoamiin etuuksiin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2020.)

3.4 Kielteinen turvapaikkapäätös ja käännytyspäätös

Turvapaikanhakija voi saada kielteisen turvapaikkapäätöksen, mikäli Maahanmuuttovirasto katsoo, ettei hakijalla ole perusteltua syytä saada turvapaikkaa

Suomesta. Samalla henkilölle tehdään yleensä käännytyspäätös. Päätökset tehdään Maahanmuuttoviraston toimesta. Käännytyspäätöksen jälkeen henkilölle määrätään yleensä 30 päivän vapaaehtoisen paluun aika. (Maahanmuuttovirasto 2020.) Päätökset tiedoksi annetaan Maahanmuuttoviraston tai poliisin toimesta henkilön äidinkielellä, tai sillä kielellä, jota hän on ilmoittanut ymmärtävänsä. Tiedoksiannossa voidaan käyttää apuna tulkkia tai kääntäjää. Turvapaikanhakijalla saattaa olla myös samaan aikaan vireillä jokin muu oleskelulupa turvapaikkahakemuksen rinnalla. Maahanmuuttovirasto yleensä tekee päätökset molempiin hakemuksiin samaan aikaan, jotta henkilö saa tiedon niistä yhtä aikaa. (Maahanmuuttovirasto 2018.)

Kielteisestä turvapaikkapäätöksestä voidaan valittaa hallinto-oikeuteen. Turvapaikkapäätöksen liitteenä annetaan ohjeet valituksen tekemiseen. Ohjeesta käy ilmi, mihinkä hallinto-oikeuteen valitus tulee tehdä, missä ajassa se on tehtävä, mitä liitteitä valitukseen tarvitaan ja mitenkä henkilön tulee toimittaa valitus hallinto-oikeuteen. (Maahanmuuttovirasto 2018.) Jos kielteisestä turvapaikkapäätöksestä valitetaan hallinto-oikeuteen, ei käännytyspäätöstä voida toimeenpanna, ennen hallinto-oikeuden ratkaisua. Hakemus käännytyspäätöksen toimeenpanon kieltämiseksi on tehtävä seitsemän päivän sisällä päätöksen tiedoksiannosta. Mikäli hakija hakee hallinto-oikeuden ratkaisusta lupaa valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen, voidaan hakijan käännytys toimeenpanna, ellei sitä määrätä korkeimman hallinto-oikeuden toimesta täytäntöönpanokieltoon. (Maahanmuuttovirasto 2020.)

Mikäli turvapaikanhakija ei hae päätökseensä muutosta, tulee se lainvoimaiseksi. Valitusajan umpeutumisen jälkeen poliisilla on oikeus poistaa henkilö maasta. Jos henkilö on hakenut vapaaehtoisen paluun tukea, häntä ei poisteta maasta, vaikka päätös olisi jo lainvoimainen. Päätös on lainvoimainen myös silloin, jos henkilö ei ole hakenut hallinto-oikeuden päätökseen korkeimmalta hallinto-oikeudelta valituslupaa 14 vuorokauden sisällä. Tilanne, jossa korkein hallinto-oikeus ei ole myöntänyt valituslupaa henkilölle, on päätös lainvoimainen. (Maahanmuuttovirasto 2018.)

3.4.1 Vapaaehtoinen paluu

Jos turvapaikanhakija saa lainvoimaisen kielteisen päätöksen hakemukseensa ja se on täytäntöönpano kelpoinen, tulee henkilön poistua vapaaehtoisesti maasta, yleensä 30

päivän sisällä (Maahanmuuttovirasto 2020). Ensisijainen vaihtoehto on poistua maasta omakustanteisesti, mikäli se ei kuitenkaan onnistu henkilön taloudellisen tilanteen vuoksi, voi hän hakea vapaaehtoisen paluun tukea. Prosessissa oleva turvapaikanhakija voi hakea myös vapaaehtoisen paluun tukea, mikäli hän haluaa palata kotimaahansa jo ennen hakemuksen päätöstä. Tämä kuitenkin edellyttää sitä, että hakija peruuttaa turvapaikkahakemuksensa, muut oleskeluun oikeuttavat hakemukset ja muukalaispassia koskevan hakemuksen. (Maahanmuuttovirasto 2020.)

Vapaaehtoisen paluun tukea voi hakea myös tilanteissa, jossa henkilö on joutunut ihmiskaupanuhriksi, eikä hänellä ole kotikuntaa Suomessa. Myös tilapäistä suojelua saaneet voivat hakea tätä tukea. Henkilöt, jotka ovat saaneet tilapäisen oleskeluluvan, sen takia, että heitä ei voida palauttaa kotimaahansa, ovat myös oikeutettuja hakemaan tätä tukea. Tukea voi saada myös henkilöt, joiden kohdalla on tehty karkotuspäätös ja heidän, suojelun asema on lakkautettu tai peruutettu. Myös humanitääristä suojelua saaneet, joiden oleskeluoikeus on päättymässä, voivat hakea tätä tukea. (Maahanmuuttovirasto 2020.)

Vapaaehtoisen paluun järjestelyt Suomessa hoitavat Vastaanottokeskus ja Maahanmuuttovirasto. Nämä kuitenkin tekevät tiivisti yhteistyötä kansainvälisen siirtolaisuusjärjestön International Organization for Migration (IOM) kanssa. IOM esimerkiksi neuvoo erilaisissa tilanteissa, hoitaa matkajärjestelyt, avustaa paluumuuttajia matkanaikana ja tarjoaa tukea muuton jälkeen sitä tarvitseville. (Voluntaryreturn 2020.)

3.4.2 Laittomasti maassa oleskeleva henkilö

Jos turvapaikanhakija saa kielteisen turvapaikkapäätöksen ja hänelle tehdään käännyttämispäätös, henkilöllä on velvollisuus poistua maasta vapaaehtoisesti 30 päivän sisällä päätöksen tiedoksiannosta. Kielteisen päätöksen saanut henkilö on oikeutettu tällöin hakemaan vapaaehtoisen paluun tukea, mikä helpottaa takaisinmuuttoa asuinmaahan. Mikäli kielteisen päätöksen saanut henkilö ei poistu maasta vapaaehtoisesti, toimeenpanee poliisi tai Rajavartiolaitos käännyttämisen prosessin kyseisen henkilön kohdalla ja henkilöstä tulee laittomasti maassa oleskeleva. Turvapaikanhakijasta voi tulla laittomasti maassa oleskeleva myös silloin, kun hänelle tehdään karkottamispäätös esimerkiksi rikosperusteisesti tai voimassa olevaan oleskeluoikeuteen

ei tule jatko-oleskelulupaa. Karkotuspäätöksen jälkeen henkilöllä on oikeus käyttää vapaaehtoisen paluun mahdollisuutta, eli päätöksen tiedoksiannosta henkilöllä on velvollisuus poistua 30 päivän sisällä maasta ja mahdollisesti hakea vapaaehtoisen paluun tukea. Mikäli henkilö ei lähde vapaaehtoisesti maasta, poliisi tai rajavartiolaitos panee täytäntöön karkotusprosessin kyseisen henkilön kohdalla. (Maahanmuuttovirasto 2018.)

Suomeen on jäänyt kielteisen päätöksen saaneita turvapaikanhakijoita laittomasti maahan oleskelemaan. Syitä laittomaan maassa oleskeluun on useita. Osa pyrkii välttelemään asuinmaahan paluuta siksi, että siellä henkilö tuntee turvattomuuden tunnetta esimerkiksi aseellisen uhan vuoksi. Toisilla syy voi perustua perhesiteisiin, jos heidän lähipiirinsä asuu maassa, josta he ovat hakeneet turvapaikkaa. Laittomasti maassa oleskeleva joutuu välttelemään viranomaisia pysyäkseen maassa. Lisäksi laittomasti oleskeleva henkilö ei ole oikeutettu yhteiskunnan tarjoamien peruspalveluiden piiriin. Asemansa takia laittomasti maassa oleskelevalla henkilöillä on suurempi riski joutua hyväksi käytetyksi esimerkiksi ihmiskaupan muodossa. (Paperittomat 2015.)

Laittomasti maassa oleskelu on Ulkomaalaislain (UlkL, 301/2004) 12 luvun 185 §:n mukaan ulkomaalaisrikkomus, josta on tuomittava sakkoon. Poliisi ja Rajavartiolaitos ovat Ulkomaalaislain (UlkL, 1214/2013) 9 luvun 151 §:n mukaan velvollisia ryhtymään toimenpiteisiin, mikäli he tapaavat maassa laittomasti maassa oleskelevan henkilön tai henkilön, joka pyrkii maahan oleskelemaan laittomasti. Tällaisissa tilanteissa henkilö tulee poistaa maasta epämällä pääsy, käännättämällä tai karkottamalla (UlkL 9:151).

3.4.3 Maasta poistaminen

Kun turvapaikanhakija saa kielteisen turvapaikkapäätöksen, eikä hänellä ole oleskeluun oikeuttavaa lupaa, tekee Maahanmuuttovirasto henkilölle käännytyspäätöksen. Tämän jälkeen käännytyspäätöksen saaneella on yleensä noin 30 päivää aikaa poistua maasta vapaaehtoisesti. Mikäli henkilö ei poistu 30 päivän sisällä tai määrättyä aikana päätöksen tiedoksiannosta, toimeenpanee poliisi käännytyksen kyseisen henkilön kohdalla. Kielteisen päätöksen saaneella on oikeus valittaa käännytyspäätöksestä hallinto-oikeuteen seitsemän päivän sisällä päätöksen tiedoksiannosta. Käännytyspäätöksen saanut voidaan käännättää heti tiedoksiannon jälkeen, mikäli toinen valtio on vastuussa henkilön turvapaikkahakemuksen käsittelystä. Käännytys voidaan panna täytäntöön, mikäli henkilö on saanut toisesta maasta kansainvälistä suojelua,

turvapaikanhakija on peruuttanut hakemuksensa ja siihen on tehty päätös raukeamisesta. Käännytys voidaan panna täytäntöön myös tilanteessa, jossa turvapaikanhakija on tehnyt uusintahakemuksen, jossa ei ole uusia myöntämiseen vaikuttavia seikkoja. Joissakin tapauksissa turvapaikanhakija voidaan käännättää maasta perustelluista syistä, ennen kuin tämän uusintahakemus on käsitelty. (Maahanmuuttovirasto 2018.)

Käännytys- ja karkotuspäätös määrätään kuitenkin pääasiassa 30 päivän sisällä. Tänä aikana kielteisen päätöksen saanut voi poistua vapaaehtoisesti maasta. (Maahanmuuttovirasto 2020.) Käännytyspäätös voidaan tehdä kahdeksantena päivänä tiedoksiannosta, mikäli turvapaikanhakija on saapunut turvallisesta maasta tai hänen hakemuksensa on perusteeton. Käännytystä ei kuitenkaan laiteta täytäntöönpanoon, mikäli kielteisen päätöksen saanut henkilö valittaa hallinto-oikeuteen päätöksestä seitsemän päivän sisällä tiedoksiannosta. Hallinto-oikeudella on seitsemän päivää aikaa ratkaista asia, eikä henkilöä voida käännättää tänä aikana maasta. Mikäli henkilö on tyytymätön hallinto-oikeuden päätökseen voi hän hakea valituslupaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Henkilöä ei käännytetä tänä aikana, mikäli korkein hallinto-oikeus antaa hallinto-oikeuden määräämään käännetyispäätökseen toimeenpanokiellon. (Maahanmuuttovirasto 2018.)

Turvapaikanhakija voidaan karkottaa maasta tietyin perustein. Mikäli turvapaikanhakija syyllistyy rikokseen, josta voidaan tuomita enimmäisrangaistuksena vähintään vuosi vankeutta tai hän syyllistyy toistuvasti rikoksiin, voidaan tälle tehdä karkotuspäätös. Turvapaikanhakija voidaan karkottaa, mikäli hänen katsotaan vaarantavan maan turvallisuutta tai hänen käytöksensä katsotaan vaaraksi muiden turvallisuudelle. Henkilö voi saada karkotuspäätöksen myös, mikäli hän oleskelee maassa ilman oleskeluoikeutta. Karkotusprosessi etenee niin, että poliisi tekee Maahanmuuttovirastolle esityksen henkilön karkottamisesta ja Maahanmuuttovirasto tekee karkotuspäätöksen hankittujen tietojen perusteella. Karkotuspäätöksen saaneella on velvollisuus poistua maasta vapaaehtoisesti 30 päivän sisällä. Mikäli päätöksen saanut ei poistu maasta annettuna ajankohtana, vastaa poistamisesta tämän jälkeen poliisi. (Maahanmuuttovirasto 2019.)

3.4.4 Valitustiet

Mikäli turvapaikanhakija saa kielteisen turvapaikkapäätöksen, on hänellä oikeus valittaa päätöksestä hallinto-oikeuteen. Päätöksen tiedoksiannon yhteydessä hakijaa ohjeistetaan mahdollisen valituksen tekemisestä. Päätöksen saaneelle annetaan 14 vuorokauden valitusaika, jolloin tämän tulee jättää valitus ennalta määrättyyn hallinto-oikeuteen. Hallinto-oikeus voi lähettää hakemuksen uudelleen käsiteltäväksi Maahanmuuttovirastoon tai hylätä valituksen. Mikäli hallinto-oikeus hylkää valituksen, pysyy Maahanmuuttoviraston tekemä päätös voimassa. Hallinto-oikeuden hylkäämän valituksen jälkeen turvapaikanhakija voi hakea korkeimmasta hallinto-oikeudesta valituslupaa. Jos valituslupa hyväksytään, otetaan valitus käsittelyyn. Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisun jälkeen Maahanmuuttoviraston päätöksestä tulee lainvoimainen tai hakemus menee uudelleen käsiteltäväksi Maahanmuuttovirastoon. (InfoFinland 2019.) Mikäli turvapaikanhakija on peruuttanut hakemuksensa ja asiasta on tehty raukeamispäätös, hakijalla ei ole valitusoikeutta kyseiseen päätökseen. Valitusoikeutta ei ole myöskään, mikäli hakijalle on myönnetty oleskelulupa tilapäisen suojelun perusteella tai hakijalla, jolle on myönnetty oleskelulupa pakolaiskiintiö perustein. (Maahanmuuttovirasto 2018.)

3.4.5 Uusintahakemus ja sen vaikutus käännytyksen toimeenpanokelpoisuuteen

Lainvoimaisen turvapaikkapäätöksen jälkeen henkilöllä on oikeus hakea uudestaan turvapaikkaa Suomesta. Uusintahakemus tehdään joko poliisille tai rajatarkastusviranomaiselle. Uusintahakemuksen tulee sisältää uusia perusteita turvapaikan myöntämiselle ja siitä pitää ilmetä mahdolliset lisäselvitykset asiasta. Maahanmuuttovirasto tekee alustavan tutkinnan sen jälkeen, kun hakemus on jätetty toimivaltaiselle viranomaiselle. Mikäli uusintahakemus ei sisällä uusia perusteita, Maahanmuuttovirasto ei käsittele hakemusta alustavan tutkinnan jälkeen. Hakijan täytyy perustella hakemusta jätettäessä tai viimeistään turvapaikkapuhuttelussa syy sille, miksi uusia perusteita ei ole esitetty edellisessä turvapaikkahakemuksessa. (Maahanmuuttovirasto 2020.)

Mikäli henkilö tekee ensimmäisen uusintahakemuksen turvapaikkaan liittyen lainvoimaisen kielteisen päätöksen jälkeen, ei se estä täytäntöönpanokelpoisen käännytyksen toteutumista, jos turvapaikkahakemus ei täytä edellytyksiä, joilla se otettaisiin tutkittavaksi ja se on tehty käännytyksen viivytys- tai estämistarkoitukseksi. Toisen uusintahakemuksen jälkeen aiemmin tehty käännytyspäätös voidaan toimeenpanna, jos uusintahakemus ei täytä edellytyksiä, joilla se otettaisiin tutkittavaksi. (Sisäministeriö 2020.)

3.5 Muut maassa oleskeluun oikeuttavat luvat

Turvapaikanhakijalla voi olla samaan aikaan useampi maassa oleskeluun oikeuttava lupahakemus vireillä (Maahanmuuttovirasto 2020). Perheperusteiset- ja työperusteiset oleskeluluvat ovat olleet eniten haettuja oleskelulupia vuonna 2019. Pelkästään ensimmäisiä työperusteisia oleskelulupahakemuksia jätettiin vuonna 2019 yhteensä 12687 kappaletta. (Maahanmuuttovirasto 2020.)

3.5.1 Työperusteinen oleskelulupa

Pääsääntöisesti maahanmuuttajalla tulee olla työpaikka Suomessa ennen maahantuloa. Tämän jälkeen maahanmuuttaja voi hakea työperusteista oleskelulupaa Maahanmuuttovirastosta. Turvapaikanhakijoiden kohdalla työperusteista lupaa haetaan sen jälkeen, kun on saavuttu maahan odottamaan turvapaikkapäätöstä. (Maahanmuuttovirasto 2020.) Työperusteisen oleskeluluvan edellytys on se, että hakija tulee toimeen koko oleskeluajan ansiotyöllään. Työperusteisen maahanmuuttajan palkka tulee olla työehtosopimusten mukainen tai mikäli työehtosopimusta ei ole, niin palkan on oltava vuonna 2020 vähintään 1236 euroa kuukaudessa. (Maahanmuuttovirasto 2020.)

3.5.2 Perhesiteeseen perustuva oleskelulupa

Mikäli henkilön perheenjäsen, joksi katsotaan tämän aviopuoliso, avopuoliso, rekisteröity parisuhdekumppani, alle 18-vuotiaan huoltaja tai lapsi, saa oleskeluluvan Suomesta, voi hän hakea oleskelulupaa Suomeen perhesiteen perusteella. Perhesiteeseen

perustuvan oleskeluluvan saamiseksi edellytetään sitä, että hakija viettää perhe-elämää Suomessa asuvan perheenkokoajan kanssa, joka on saanut oleskeluluvan Suomeen. Perusteeksi ei riitä, että on kuulunut aiemmin perheenkokoajan ydinperheeseen. (Maahanmuuttovirasto 2020.)

Muulle kuin ydinperheen jäsenelle voidaan myöntää perhesiteeseen perustuva oleskelulupa tietyissä tilanteissa, mikäli tämän omainen on Suomen kansalainen tai kansainvälistä suojelua saava henkilö. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi kun oleskeluluvan saanut henkilö muuttaa vanhempansa kanssa Suomeen tai perheenjäsen on saanut turvapaikan Suomesta ja tämän vanhemmat pitäisi saada perheenjäsenyyden vuoksi Suomeen. Lähiomaiselle voidaan myöntää oleskelulupa myös tilanteessa, jossa lähiomainen on fyysisesti tai psyykkisesti riippuvainen Suomessa oleskelevasta perheenkokoajasta. (Maahanmuuttovirasto 2020.)

3.6 Laittomasti maassa oleskelevien määrä Suomessa ja niitä auttavat tahot

Julia Janssonin (2019) laatimassa keskusrikospoliisin kadonneet-projektin strategisesta loppuraportista käy ilmi, että osa lainvoimaisen kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneista henkilöistä jäävät maahan laittomasti oleskelemaan. Myös turvapaikkaprosessin aikana kadonneita on jäänyt laittomasti maahan oleskelemaan. Ilmiön mittaamista vaikeuttaa huomattavasti se, että laittomasti oleskelu on vain status, joka saattaa muuttua lyhyen ajan jälkeen, kun henkilö päättää hakea uudestaan turvapaikkaa. Laittomasti maassa oleskelevia arvioidaan olevan 220-900 henkilöä. Suurin osa laittomasti maassa oleskelevista on pääkaupunkiseudulla. Viranomaisten on vaikea pitää ajantasaista tilannekuvaa laittomasti maassa oleskelevien määrästä, koska nykyiset tietojärjestelmät eivät sovellu siihen. Vapaaliikkuvuus luo myös haasteita tilannekuvan ylläpitämiseen, sillä rajanylittämisestä ei siirry viranomaisille tietoa. (Jansson 2019, 2-3.)

Jauhiainen, Gadd ja Jokela (2018) kuvaavat tutkimuksessaan, kuinka eri tahot Suomessa auttavat paperittomia. Näitä tahoja ovat esimerkiksi kunnat, seurakunnat, yksityiset henkilöt ja Suomen punainen risti. Esimerkiksi neljä viidestä tutkimukseen osallistuneesta kunnasta tarjosivat terveystalveta paperittomille. Asumispalveluita kuntien lisäksi tarjosivat yksityiset henkilöt ja seurakunnat. Helsinki on hyvä esimerkki kunnasta, jossa on tarjottu laajempia palveluita. Helsingin seurakuntayhtymä toteutti

vuosina 2017-2019 Ristin suojassa -projektia, jossa ideana oli tarjota monipuolista viriketoimintaa. Projektissa mukana olivat myös SPR, Vapaa liikkuvuus ry, Sininauhasäätiö ja Helsingin diakonissa laitos. (Jauhiainen, Gadd & Jokela 2018, 41-45.)

4 ASIANTUNTIJAHAASTATTELUT

4.1 Kielteisen päätöksen jälkeen laillisesti oleskelemaan maahan

Tässä osiossa esittelemme lukijalle aineistosta nousseita vastauksia. Osiossa käsitellään niitä tilanteita, joissa kielteisen päätöksen saanut, voi jäädä maahan oleskelemaan. Lisäksi osiossa kerrotaan muista oleskeluun oikeuttavista luvista ja niiden myöntämisen edellytyksistä.

4.1.1 Voiko turvapaikanhakija saada jonkin muun oleskeluun oikeuttavan luvan, vaikka hän saisi kielteisen lainvoimaisen turvapaikkapäätöksen?

Kyllä voi. Periaatteessa luvan voi saada ihan millä perusteella tahansa kunhan se täyttää sen oleskelulupalajin perusteet. Lupa voi tulla työnteon, opiskelun, perhesiteen jne. perusteella. (H1)

Hakijan on myös mahdollista hakea muita maksullisia oleskelulupia ja niiden edellytykset tutkitaan laissa säädettyjen edellytysten mukaan. (H4)

Turvapaikkaa voi hakea, mutta sitten voi hakea oleskelupaa rinnakkain muilla perusteilla. Esimerkiksi työlupaa. Ne ei ole poissulkevia, että jos on työpaikkamahdollisuus, työmahdollisuus saada niistä työluvan tai oleskelulupa voi olla työlupa työperusteinen ja työn perusteella saada sen oleskeluluvan vaikka rinnalla hakisi turvapaikkaa. Tai sitten jos työluvan saa, työt loppuu niin sitten voi palata turvapaikanhakijaksi vielä sitten. Toki sitten on perheen yhdistämisiä, että oleskeluluvan saa sillä perusteella että esimerkiksi avioliiton kautta. Sitten opiskeluiden kautta ja työn. (H5)

Edellisten vastaajien kanssa samaa meiltä. Turvapaikanhakija voi hakea uudelleen turvapaikkaa toistuvasti ja hänellä voi olla myös muita hakemuksia käynnissä/vireillä samaan aikaan kuten oleskelulupahakemus perhesiteen,

työnteon ja/tai opiskelun perusteella ja nämä tulee huomioida käännyttämisen täytäntöönpanossa. (H3)

4.1.2 Mitä seikkoja liittyy muiden oleskelulupien hakemiseen?

Muun oleskeluun oikeuttavan luvan saamisen ehtona on tosiaan lupaan liittyvien perusteiden täytyminen + se tärkein eli voimassa oleva kansallinen passi! (H2)

Turvapaikanhakijoilla on harvemmin passeja mukanaan ja jos on ollut ne saattavat vanhentua pitkittyneiden prosessien aikana. (H2)

Yleisimmät lupalajit ovat 1. työnteko ja 2. perheside (avioliitto Suomen kansalaisen kanssa tai Suomen kansalaisena pidettävä lapsi ja häneen liittyvä virallinen huoltajuus). (H2)

Turvapaikanhakijalla voi olla myös turvapaikkahakemuksena ”rinnalla” näitä muita maksullisia lupahakemuksia vireillä. Ei tarvitse odottaa siihen, kunnes TP-asia on lainvoimainen. (H2)

Hakemuksia voi olla vireillä useita, kansainvälisen suojelun hakemus että erillisiä oleskelulupahakemuksia. Mahdollinen lupa myönnetään vain yhdellä perusteella. (H4)

4.1.3 Voiko turvapaikkaa hakea vielä uudestaan lainvoimaisen kielteisen päätöksen jälkeen?

On, on ehdottomasti, että kyllä ne ihmiset, jotka täällä pidempään on olleet, niin kaikki tiet käy. Että valitusreitit ja viime kädessä sitten uudestaan turvapaikanhaku, että se taitaa olla. Nyt en itse asiassa tiedä, mutta ainakin kuusi uutta turvapaikkahakemusta on sama henkilö onnistunut Suomessa tekemään. (H5)

Näin se menee, toki lainvoimaisen turvapaikkapäätöksen saaneelle henkilölle muodostuu myös aina oikeus hakea uudelleen turvapaikkaa. Tätä mahdollisuutta käytetään toistuvasti. (H2)

Määrää ei ole rajattu. Viime vuonna Ulkomaalaislain 102 §:ään lisättiin tarkemmat edellytykset uusintahakemuksen tutkittavaksi ottamisesta, eli hakemuksen tulee sisältää uusia seikkoja, joita hakija ei ole itsestään riippumattomista syistä esittää aikaisemmin. (H4)

Toisen lainvoimaisen kielteisen päätöksen jälkeen uusintahakemukset eivät estä täytäntöönpanoa, mikäli kyseessä ei ole uusi peruste, jota ei ole aikaisemmin käsitelty. (H3)

4.1.4 Voiko turvapaikanhakija saada oleskeluluvan, vaikka hän saisi lainvoimaisen kielteisen turvapaikkapäätöksen?

Mikäli hakijalla on perusteita saada lupa yksilöllisestä inhimillisestä syystä (Ulkomaalaislain 52 §), nämä perusteet tutkitaan viran puolesta. (H4)

Poliisi esittää palvelujen lakkauttamista jos turvapaikanhakijan maastapoistamispäätös on täytäntöönpanokelpoinen, hän ei suostu vapaaehtoisesti poistumaan ja viranomaiset eivät pysty häntä palauttamaan. Palveluja jatketaan yleensä 30-päivää tai maksimissaan 90 päivää, kun poliisi on ilmoittanut vastaanottokeskuksessa palvelujen päättämisestä. Varsinaisen päätöksen tekee vastaanottokeskuksen johtaja tai muu kenelle asia on vastuutettu. (H1)

keskeytyksetön palveluiden jatkumisen peruste on kuitenkin se, että päätöksen saanut hlö on maasta, jonne poliisi ei voi pakko palauttaa. Tällöin emme esitä henkilön vastaanottopalvelujen päättämistä. Tilanne näissä tapauksissa voi kestää kauankin, jopa vuosia. (H2)

Siitä tulee sitten paperiton kun on lainvoimainen kielteinen päätös ja kaikki valitustiet on käyty ja tulee palveluiden lakkauttamispäätös sitten vastaanottokeskuksesta. Lakkauttamispäätöksen voi tehdä poliisi mutta yleensä sitten esimerkiksi tulee lakkauttamispäätöspyyntö ja vastaanottokeskusten johtajat tekevät sitten palveluiden lakkauttamisen ja sen jälkeen sitten määräpäivänä tai välittömästi astuu voimaan paperittomuus niin sanotusti, että ollaan laittomasti maassa. (H5)

4.2 Milloin kielteisen päätöksen saaneesta henkilöstä tulee laittomasti maassa oleskeleva ja mitä asioista siihen liittyy?

Tässä osiossa käydään haastateltavien vastauksia läpi sitä, milloin turvapaikanhakijasta voi tulla laittomasti maassa oleskeleva. Lisäksi käsittelemme osiossa palveluiden jatkumista lainvoimaisen kielteisen päätöksen jälkeen, sekä itse palveluita. Osiossa on myös haastateltavien näkemyksiä kielteisen päätöksen saaneiden radikalisoitumisesta ja rikoksiin syylistymisestä. Lisäksi haastateltavat kertovat riskistä joutua ihmiskaupanuhriksi. Lopussa haastateltavat kertovat laittomasti maassa oleskelevien määrästä sekä siitä, mitkä alueet ja tekijät vetävät eniten laittomasti maassa oleskelevia puoleensa.

4.2.1 Milloin lainvoimaisen kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneesta tulee laittomasti maassa oleskeleva?

Siitä tulee sitten paperiton kun on lainvoimainen kielteinen päätös ja kaikki valitustiet on käyty ja tulee palveluiden lakkauttamispäätös sitten vastaanottokeskuksesta. Lakkauttamispäätöksen voi tehdä poliisi mutta yleensä sitten esimerkiksi tulee lakkauttamispäätöspyyntö ja vastaanottokeskusten johtajat tekevät sitten palveluiden lakkauttamisen ja sen jälkeen sitten määräpäivänä tai välittömästi astuu voimaan paperittomuus niin sanotusti, että ollaan laittomasti maassa. (H5)

Turvapaikanhakijalla, kuten kaikilla muillakin maasta poistamispäätöksen saaneille, on velvollisuus poistua maasta, kun hänen päätöksensä on saanut

täytäntöönpanokelpoisuuden. Mikäli hän ei itse poistu tai käytä vapaaehtoisen paluun (IOM) mahdollisuutta, hänet pyritään palauttamaan kotimaahansa tai johonkin muuhun maahan mihin poistamispäätös on tehty. Mikäli ihminen ei itse suostu palaamaan tai palauttaminen ei onnistu hän jää todennäköisesti oleskelemaan laittomasti Suomeen tai pyrkii johonkin muuhun EU-maahan hakemaan turvapaikkaa. (H1)

Poliisi esittää palvelujen lakkauttamista jos turvapaikanhakijan maasta poistamispäätös on täytäntöönpanokelpoinen, hän ei suostu vapaaehtoisesti poistumaan ja viranomaiset eivät pysty häntä palauttamaan. (H1)

Se, että turvapaikanhakijasta tulee laittomasti maassa oleva, on melkein pääsääntöisesti henkilön oma valinta, koska käytännössä kaikki pääsisivät vapaaehtoisesti palaamaan kotimaahansa jos vain haluaisivat. Ihmiset eivät siis ”joudu” laittomiksi maassa oleskeleviksi. (H1)

4.2.2 Kuinka kauan palveluiden saatavuus jatkuu lainvoimaisen kielteisen turvapaikkapäätöksen jälkeen?

Mikäli hänelle on määrätty vapaaehtoisen paluun aika, vastaanottopalvelut jatkuvat tämän ajan ja hän voi hakea tukea vapaaehtoiselle paluulle. (H4)

Palveluja jatketaan yleensä 30-päivää tai maksimissaan 90 päivää, kun poliisi on ilmoittanut vastaanottokeskuksessa palvelujen päättämisestä. (H1)

keskeytyksetön palveluiden jatkumisen peruste on kuitenkin se, että päätöksen saanut hlö on maasta, jonne poliisi ei voi pakko palauttaa. Tällöin emme esitä henkilön vastaanottopalvelujen päättämistä. Tilanne näissä tapauksissa voi kestää kauankin, jopa vuosia. (H2)

Poliisi esittää palveluiden lakkauttamista ja vastaanottokeskusten johtajat päättävät palveluiden lakkauttamisesta. Kohtuus ja suhteellisuusperiaatteet saattavat vaikuttaa päätöksentekoon myös (raskaana olevan nainen talvella ulos lumihankeen? - Ehkä ei...). (H3)

4.2.3 Kenelle palveluiden tarjoaminen kuuluu ja millaisia palveluita laittomasti maassa oleskelevalle on tarjolla?

Suomi on myös ihmisoikeuksia kunnioittava valtio, eli jos vastuu lakkaa vastaanottokeskuksilta tietynlainen vastuu ihmisistä siirtyy kunnille (sosiaalihuoltoon). (H3)

Riippuu täysin kaupungista/kunnasta mitä palveluja he tarjoavat laittomille maassa oleskeleville. Yleensä palvelut ovat jonkinlaista majoitusta, ruoka-avustusta tai pientä rahallista avustusta. (H1)

Täysin riippuvain kunnista/nykyään itse asiassa Sote-yhtymistä. Tai ainakin täällä meillä näin. (H2)

Lähtökohtana on se, että asiakkaan olot eivät ainakaan parannu, kun halutaan jäädä laittomasti maahan. (H2)

Yksittäiset aikuiset miehet, naiset tai pariskunnat à lyhytaikainen ”hätä-majoitus” (H2)

Perheet, joissa lapsia à jonkinlainen pysyvä kortteeri ja ruoka-avustus, ei rahaa. (H2)

Lasten etu eli lastensuojelullinen puoli on otettu huomioon. Huomattavaa on mm. että kouluikäisillä lapsilla on edelleen oikeus perusopetukseen vaikka perhe olisi poistettu vastaanottokeskuksesta. (H2)

Välttämätön ja ehdoton sairaanhoito järjestyy lopulta kaikille, jos hätä on suuri. Ei ylimääräisiä terveys- tai hammastarkastuksia. (H2)

Palvelut vaihtelevat tosiaan paikasta toiseen. Laittomasti maassa oleskelevia ei juurikaan ole meillä päin. Seurakunnat ja vapaaehtoiset täydentävät laittomasti maassa oleskelevien palveluita. (H3)

Jos laittomasti maassa oleskelevälle annetaan kiireetöntä hoitoa, hän maksaa itse hoidon täydet kustannukset. (H6)

Kunnilla on omalla päätöksellään mahdollisuus myöntää laittomasti maassa oleville tätä laajempia terveydenhuoltopalveluita. Esim. Helsinki on tunnetusti tehnyt asiassa oman linjauksensa/päätöksensä. (H6)

Sosiaalihuoltolaki lähtee siitä, että jokaisella kunnassa oleskelevalla on oikeus saada kiireellisessä tapauksessa hänen tarpeeseensa perustuvat sosiaalipalvelut niin, ettei hänen oikeutensa välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu. Kaikilla on siis oikeus kiireelliseen sosiaalipalveluun oleskelukunnassaan. Kiireellisen palvelun tarpeen arvioi sosiaalihuollon ammattihenkilö. Myös laittomasti maassa oleskelevalla voi olla oikeus tilapäiseen asumiseen. Se on lähtökohtaisesti tarkoitettu tilanteeseen, jossa henkilö tarvitsee kiireellistä lyhytaikaista apua ja tavoitteena on löytää henkilön tilanteeseen tarkoituksenmukainen muu ratkaisu. (H6)

4.2.4 Esiintyykö radikalisoitumista kielteisen päätöksen saaneissa turvapaikanhakijoissa?

Vaikea sanoa, ymmärtääkseni se ei ole kovinkaan yleistä mutta varmasti niitäkin tapauksia on. (H1)

Pettymys on kova, joillakin se menee hyvin syvälle sisimpään. Radikalisoitumisesta on olemassa viitteitä. Turvapaikanhakijat, jotka ovat lisäksi saaneet vankilatuomioita, kerroin vain kasvaa. (H2)

Radikalisoituminen on aika tarkka määritelmä. Parempi kohdennus ovat huolta aiheuttavat henkilöt (HAH) koska saattaa olla monenlaisia muitakin huolenaiheita kuin radikalisoituminen -> esim. mielenterveys. Ei kuitenkaan kovin yleistä. (H3)

*Henkilökohtaisena kokemuksena ei. Radikalisoituminen on sillä tavalla hie-
man haastava ilmiö, että se on helppo selitys. Se kuvio voisi mennä niin että
turvapaikanhakija vastaanottokeskuksessa, joka turhautuu tähän omaan pro-
sessiinsa ja siihen odotteluun ja ikään kuin löytää jonkun tuen jostain sem-
moisesta sisäryhmästä mikä voisi tämmöistä radikalisoitunutta toimintaa
harjoittaa. Silloin voisi olettaa. Varmaan tilastokin tämän osoittaa että ei ole,
että meillä on tosi vähän mitään sellaiseen viittaavaa. Pääsääntöisesti on
passivoitunut ihmiset tänne tai pyrkivät elämään, sillä tavalla näitesti että ha-
luavatkin osoittaa että ovat yhteiskuntakelpoisia. Sanotaan, että ei henkilö-
kohtaisesti, eikä meidän vastaanottokeskuksessa, enkä ole kuullut että olisi
oleellisesti näkynyt. Radikalisoitumisen reitti on ehkä joku toinen. Vastaan-
ottokeskuksessa kuitenkin ollaan odottavalla kannalla ja on vielä, on se sitten
vähäinen toive tai toivetta ylipäättään mutta ollaan kuitenkin sellaisessa väli-
tilassa missä odotetaan jonkinlaista ratkaisua sille omalle asialle. (H5)*

*Minä olettaisin että se radikalisoituminen olisi mahdollista sitten oleskelulu-
van jälkeen. Jolloinka se yhteiskunta ei tarjoa sitä mitä on toivottu. Ei saa
opiskelupaikkaa eikä tule työpaikkaa. Se elämän näkymät ovat kapeat, huonot
ja päätepisteenä siintää määräaikainen oleskeluluvan päättyminen ja uudel-
leen kotimaahan lähtö. (H5)*

*turvapaikanhakija, joka asuu vastaanottokeskuksessa, radikalisoituu tai riski
radikalisoitua on selkeästi korkeampi kuin joillain muilla ihmisryhmillä niin
oma kokemus on se että näin ei ole vaan se on vaan olettamukseen perustuva*

tämmöiseen maalaisjärkeen perustuva todennäköisesti ja täysin virheellinen käsitys. (H5)

4.2.5 Syyllistyykö kielteisen turvapaikan saanut herkemmin rikoksiin?

Virastolla ei ole tästä tietoa, yksittäisten hakijoiden mahdollisia rikoksia ei koota tilastokelpoisella tavalla. (H4)

En itse ole ainakaan huomannut mitään erityistä. Ainoa asia on tietenkin se, että jos nämä jäävät Suomeen laittomasti oleskelemaan niin he syyllistyvät rikokseen koko ajan. (H1)

Onko tutkittu, onko vielä jotain selvää eroa prosessissa olevan ja jo prosessin käyneen hakijan välillä, en osaa tarkemmin sanoa. (H2)

En voi väittää, että rikoksiin syyllistyminen on yleistä kielteisten turvapaikkapäätösten saaneiden kohdalla tai että rikollinen käyttäytyminen poikkeaisi muiden käyttäytymisestä. (H3)

4.2.6 Onko turvapaikanhakijalla, joka on jäänyt laittomasti maahan oleskelemaan kielteisen turvapaikka päätöksen jälkeen korkeampi riski joutua ihmiskaupanuhriksi?

Se että voidaan toki olettaa että siinä vaiheessa kun on laittomasti jossain vieraassa maassa niin se riski joutua ihmiskaupanuhriksi olisi suurempi kuin ihmisillä, joilla on sitten kaikki sosiaalipalvelut saatavilla ja tukitoimet. (H5)

Sitähän voidaan toki spekuloida, että minkälainen riski semmoisella henkilöllä, jolla ei ole paikkaa minne mennä. Ei halua palata omaan maahansa. Maa mistä turvapaikkaa haettu ei näkyvissä. Kyllähän siinä aika ohuen langan varassa ollaan ja moneen suuntaan saattaa sitten elämä kääntyä. Tällaiseksi uhriksikin joutua jos joku tarjoaa valheellisesti valoisampaa reittiä elämään ja päätyy sitten ongelmiin sitä kautta. (H5)

Riski joutua ihmiskaupan uhriksi varmasti kasvaa, kun ihminen jää laittomasti Suomeen ja tippuu viranomaisten tukiverkoston ulkopuolelle. Luulin, että suurimmat hyväksikäytöt liittyvät työntekoon ja yleensä siihen miten laittomasta maassa oleskeleva saa rahaa ja paikan missä asua tai edes nukkua. Varmasti jonkinlaista hyväksikäyttöä esiintyy mutta mahdoton sanoa kuinka paljon tapauksista olisi niin vakavaa, että sitä voitaisiin ajatella ihmiskauppana. (H1)

Mikäli esitutkinnassa ei pystytä tätä selvittämään tai uhri ei suostu kertomaan mennään nopeasti työrikosten puolelle, esim. kiskonnan tapaiseen työsyrittään, jossa kohdehenkilöä kohdellaan työpaikalla selvästi syrjivästi verrattuna vertailuhenkilöön/kohderyhmään (palkkaus, työpäivien pituus, ei lomaoikeutta jne.). (H3)

Meille on auttamisjärjestelmään ohjautunut joitakin laittomasti Suomeen jääneitä ns. paperittomia henkilöitä, jotka ovat joutuneet ihmiskauppaan viittavan hyväksikäytön kohteeksi Suomessa sen jälkeen, kun vastaanottopalvelut ovat lakanneet. (H6)

Lisäksi saamme kyllä yhteydenottoja eritasoisen työvoiman hyväksikäytön kohteeksi joutuneilta ns. paperittomilta henkilöiltä. Näissä vain ei kaikissa tai monesti ole kysymys aivan niin vakavasta hyväksikäytöstä, että puhuttaisiin pakkotyöstä = ihmiskaupasta. (H6)

Työvoiman hyväksikäytön osalta riski on se, että laittomasti maahan jäävä on usein aika epätoivoinen. He ovat tehneet sen ratkaisun, että eivät palaa kotimaahan edes tuetun vapaaehtoisen paluun kautta, vaan jäävät mieluummin Suomeen ilman laillista oleskeluoikeutta. Tämä tarkoittaa jo lähtökohtaisesti sitä, että henkilöllä ei ole Suomessa edes laillista työnteko-oikeutta. Meillä kuitenkin on käsitykseni mukaan varsin paljon työnantajia, joita työteko-oikeuden puuttuminen ei haittaa tai asiaa ei ehkä edes sen paremmin tarkisteta. Laittomasti maahan jäävä haluaa usein epätoivoisesti

työllistyä ja monesti hinnalla millä hyvänsä – työ huonommillakin työehdoilla on parempi kuin ei mitään. Usein on myös suuri toive siitä, että työpaikan avulla voisi hakea ja saada työntekijän oleskeluluvan Suomeen. Tätä toivetta sitten myös käytetään työntajien toimesta hyväksi. Saatetaan luvata, työntekijän oleskelulupaa eivätkä ihmiset itse välttämättä aina edes tiedä, mitä ko. luvan saaminen tarkalleen edellyttää (edellyttää varsin paljon). (H6)

Mikäli laittomasti maassa oleskeleva (henkilö, joka on jäänyt Suomeen saatuaan turvapaikkaprosessin päätteeksi kielteisen päätöksen) on joutunut ihmiskauppaan viittaavan hyväksikäytön uhriksi Suomessa hänelle, voidaan auttamisjärjestelmään otettaessa antaa harkinta-aika, jonka jälkeen hän voi hakea ihmiskaupan uhrin oleskelulupaa käytännössä, jos hän tekee mahdollisesta ihmiskaupparikoksesta harkinta-ajan päätyttyä ilmoituksen poliisille. (H6)

4.2.7 Kuinka paljon Suomessa on laittomasti maassa oleskelevia henkilöitä?

Tällä hetkellä ei oikeastaan tiedetä. Näitä nyt voi sanoa sadoista tuhansiin. Se on ihan tuota sinänsä arpapeliä. Että tuota en tiedä mitään virallisia lukuja mikä taho nyt sitten virallisesti määritteli tai sanoisi valistuneemman arvauksensa siihen koska sattuneesta syystä tietenkin pyritään olla pitämättä isoa meteliä itsestään. Osa paperittomista on, niitä on niin kuin pari sataa muutama sata paljonkohan niitä on Helsingissä. Helsinki tietenkin ylivoimaisesti suurin ja silloin ne, on siellä paperittomien palveluiden piirissä kunnalla että saavat jonkinlaista palvelua ja on tieto heistä. (H5)

Arviointi on mahdotonta. Arvauksia tai päätelmiä on muutamasta sadoista tuhansiin. Luku myös muuttuu koko ajan, koska ihmiset voivat hakea aina uudestaan turvapaikkaa ja hakuhetkellä oleskelu muuttuu taas lailliseksi. Toisesta päästä taas ihmisten kielteiset päätöksen muuttuvat täytäntöönpanokelpoisiksi ja sitä myötä hakijasta tulee laitton maassa olija. (H1)

Määrää ei pysty arvioida. Todennäköisesti voi olla satoja. En näy katukuvassa -> panopiste todennäköisesti pääkaupunkiseudulla. (H3)

4.2.8 Mitkä alueet vetävät laittomasti maassa oleskelevia eniten puoleensa ja miksi?

Luulisin, että pääkaupunkiseutu vetää eniten puoleensa kaikkia ulkomaalaisia ovat he sitten millä statuksella maassa tai sitten laittomasti. Toisena tulevat varmasti muut suurimmat kaupungit. Myös eri kansalaisuuksien/etnisyyksien sijoittuminen vetää puoleensa näitä uusia tulijoita ja myös laittomasti maassa olevia. (H1)

Pääkaupunkiseutu, suuret kanssamaanalaisten yhteisöt. Helpompi elää näiden yhteisöjen tukemana, helpompi päästä laittomasti töihin (huomattava määrä ulkomaalaistaustaisia yrityksiä ravintola yms. aloilla), helpompaa olla viranomaisten tavoittamattomissa eli sulautua massaansa. (H2)

Pääkaupunkiseutu:

Kanssamaanalaiset ja heidän tuki.

Helpompi olla ”huomaamatta” isommissa kaupungeissa.

Enemmän mahdollisuuksia (esim. laittomaan työntekoon)

Monet tulevat isommista kaupungeista ja viihtyvät paremmin isommissa ympyröissä. (H3)

Alueista lähinnä pääkaupunkiseutu lienee se alue, missä esimerkiksi eritasoista työvoiman hyväksikäyttöä tapahtuu ylipäänsä eniten. Tämä tietysti yksinkertaisesti jo siksi, että henkilöt, joiden vastaanottopalvelut lakkaavat, monesti hakeutuvat muualta Suomesta pääkaupunkiseudulle ja

*toisaalta pk-seudulla on eniten elinkeinoelämää ja työpaikkoja ylipäänsä.
(H6)*

4.3 Miten kotimaahan tai asuinmaahan paluu toteutetaan?

Tässä osiossa käsitellään niitä tilanteita, missä lainvoimaisen kielteisen turvapaikkapäätöksen saanut poistuu tai poistetaan maasta. Osiossa kerrotaan myös eri organisaatioiden rooleista eri paluuvaihtoehdoissa. Lisäksi osiossa käsitellään muita tähän liittyviä seikkoja.

4.3.1 Milloin lainvoimaisen kielteisen turvapaikkapäätöksen saanut on velvollinen palaamaan koti- tai asuinmaahansa ja milloin hänet palautetaan viranomaisen toimesta koti- tai asuinmaahansa?

*Turvapaikanhakijalla, kuten kaikilla muillakin maastapoistamispäätöksen saaneille, on velvollisuus poistua maasta, kun hänen päätöksensä on saanut täytäntöönpanokelpoisuuden. Mikäli hän ei itse poistu tai käytä vapaaehtoisen paluun (IOM) mahdollisuutta, hänet pyritään palauttamaan kotimaahansa tai johonkin muuhun maahan mihin poistamispäätös on tehty.
(H1)*

*Mikäli hänelle on määrätty vapaaehtoisen paluun aika, vastaanottopalvelut jatkuvat tämän ajan ja hän voi hakea tukea vapaaehtoiselle paluulle. Mikäli aikaa ei ole määrätty, tai hän ei sinä aikana toimi, hänet karkotetaan maasta.
(H4)*

Maastapoistot on sitten sen jälkeen kun on lainvoimainen kielteinen päätös ja turvapaikanhakija on sellaisesta maasta mihin voidaan palauttaa, että on matkustusasiakirjat ja muut. Sitten voidaan pakkokeinoin poistaa, scatterlennot lähtee Suomesta kohdemaihin ja poliisi hakee ja vie lennolle. Sitten asiakas lentää omaan maahansa. Siinä oleellista on, että saadaan matkustusasiakirjat ja on palautussopimukset kohdemaan kanssa. (H5)

Toinen tapa on sitten, että on rekisteröitynyt johonkin aikasemmin turvapaikahakijaksi ja sieltä siirtynyt Suomeen jolloinka sitten voi olla esimerkiksi oleskelulupa toisessa maassa tai on sormenjäljet jätetty toiseen maahan voidaan ikään kuin näppärämmin muualle Euroopan maahan missä sormenjäljet on niin sitä turvapaikkaprosessia odottelee niin palautella. (H5)

4.3.2 Avustettu vapaaehtoinen paluu ja kuka sitä organisoi?

IOM on kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö, joka ainakin Suomessa hoitaa kaikki avustetut paluut. Muistaakseni nykyään tätä palveluja voivat käyttää kielteisen päätöksen saaneet turvapaikanhakijat, hakemuksen peruuttaneet ja sitten mikäli suojelun statuksen omaava haluaa palata kotimaahansa. En ole aivan varma onko tuo käyttäjäryhmä juuri tuo mutta suurin piirtein noin. (H1)

Poliisi antaa näissä asioissa vain lausunnon, että voiko asiakas palata tämän järjestön avustamana kotimaahansa, muuten poliisilla on vain seuraajan rooli. Asiakkaalla ei saa olla mitään valitusta tai hakemusta vireillä, koska koko homman tarkoitus on pysyvä kotiin palaaminen ja siinä avustaminen. Muistaakseni tätä mahdollisuutta voi asiakas käyttää vain kerran. (H1)

IOM:n ihmiset ilmoittavat poliisille kaikista matkan vaiheista ja ilmoittavat, kun henkilö on palannut kotimaahansa. Paluuseen liittyy myös taloudellisia etuja joko rahallisia tai jotain materiaalista. Paluun jälkeen poliisi merkitsee eri rekistereihin asiakkaan paluun. (H1)

Vapaaehtoiseen paluuseen liittyy hyvin olennaisesti myös rahallinen tuki, jonka summa on asiakkaan kotimaasta riippuvainen. Siihen lisänä hyödyketuki, joten tiettyjen kansalaisuuksien osalta tuet voivat olla huomattavat per palaaja. Vaikka tätä järjestelmää on vuosien saatossa parannettu ja tukisummat ovat nousseet, ei ne kuitenkaan ole aiheuttaneet ryntäystä AVP:n piiriin. (H2)

IOM koordinoi vapaaehtoisia paluita, hankkii lippuja ja hoitaa järjestelyt. Valtio sitten maksaa vapaaehtoisen paluun yhteydessä tosiaan tällaisen lähtörahan riippuen aina tilanteesta määritellään koko. Mä en itseasiassa muista mitkä ne on ne tarkalleenottaen. Sitten voi olla sellaisia hyödyketuki nimillä olevia, millä sitten voi sitä omaa elämää aloitella. Voidaan tehdä siihen semmosia hakemuksia, jos katsotaan että on ok, niin siinä yhteydessä voi korottaa niitä saatuja rahoja ja jos sen tukitoimien perusteella on jokin suunnitelma esimerkiksi että aloittaa yritystoiminnan, suostuu palaamaan ja on tiedossa esimerkiksi jossain omassa kotikaupungissa sitten jonkun yritystoiminnan aloittaminen tai joku muu tarve sille, millä sen elämän saisi jollain tavalla rullamaan. Sitten siihen voi saada lisärahoitusta. (H5)

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Lainvoimaisen kielteisen päätöksen saanut turvapaikanhakija on oikeutettu hakemaan Suomesta muitakin maassa oleskeluun oikeuttavia lupia, kuten työlupaa, opiskeluun perustuvaa lupaa ja perheenyhdistämisperusteella oleskeluun oikeuttavaa lupaa. Hakijan tulee kuitenkin täyttää lupien perusteet, jotta niitä voidaan myöntää. Työperusteisen oleskeluluvan saamiseksi hakijalla tulee olla työpaikka. Perheenyhdistämisperusteisessa oleskeluluvassa voidaan edellyttää, että esimerkiksi hakijan aviopuoliso oleskelee Suomessa tai hakija toimii huoltajana Suomen kansalaisena pidettävälle lapselle. Mikäli turvapaikanhakija saa lainvoimaisen kielteisen turvapaikkapäätöksen, otetaan kuitenkin muiden oleskelulupa hakemusten vireillä olo huomioon, eikä mahdollista käännytystä panna täytäntöön.

Yleisimmät muut oleskeluun oikeuttavat luvat, joita haetaan turvapaikan rinnalla ovat työperusteinen oleskelulupa ja perhesiteisiin perustuva oleskelulupa. Yksi tärkeimmäksi lupaan oikeuttavista perusteista on voimassa oleva passi, jota turvapaikanhakijoilla ei useinkaan ole mukanaan Suomeen tullessaan tai sitten ne ovat vanhentuneet pitkän turvapaikkaprosessin aikana. Muut oleskeluun oikeuttavat hakemukset ovat kuitenkin turvapaikkahakemuksesta poikkeavia siinä, että ne ovat maksullisia hakijalle. Hakija ei kuitenkaan voi saada oleskelulupaa Suomeen, kuin yhdellä perusteella.

Turvapaikkaa voi hakea uudestaan, vaikka olisi saanut aiemmin lainvoimaisen kielteisen turvapaikkapäätöksen. Hakijan tulee kuitenkin esittää hakemuksessaan uusia seikkoja turvapaikan saamiseksi. Hakukertojen määrää ei ole rajattu laissa. On yleistä, että turvapaikkaa haetaan Suomesta uudelleen, vaikka hakija olisi saanut aiemmin kielteisen päätöksen. Toisen lainvoimaisen turvapaikkapäätöksen jälkeen hakijan käännytyspäätös voidaan panna täytäntöön, vaikka hän hakisi vielä tämän jälkeen turvapaikkaa Suomesta.

Kielteisen päätöksen jälkeen turvapaikanhakija voi saada oleskeluluvan inhimillisistä syistä, mikä käy ilmi Ulkomaalaislain (UlkL, 301/2004) 4 luvun 52 §:n edellytyksistä. edellytyksiksi katsotaan henkilön terveydentila, henkilölle on syntynyt verkosto Suomeen tai muun yksilön inhimillisen perusteen huomioiden hänen kotimaansa olosuhteet.

Sen jälkeen, kun henkilö saa lainvoimaisen kielteisen turvapaikkapäätöksen, eikä hän poistu vapaaehtoisesti maasta, eikä käytä avustettua vapaaehtoista paluuta annettuna aikana, esittää poliisi henkilön palveluiden lakkauttamista. Palveluiden lakkauttamisesta

päättää kuitenkin vastaanottokeskuksen johtaja. Henkilöllä on yleensä 30 päivää aikaa poistua maasta vapaaehtoisesti. Aikaa voidaan jatkaa maksimissaan 90 päivään. Henkilöä ei kuitenkaan käännytetä, mikäli hän on maasta, jonne ei voida saatettuna palauttaa. Tällaisissa tilanteissa henkilön vastaanottopalveluita jatketaan ja hän saa jäädä oleskelemaan maahan. Tilanne, jossa henkilöä ei voida palauttaa saatettuna, voi jatkua jopa vuosia.

Jos turvapaikanhakija saa lainvoimaisen kielteisen turvapaikkapäätöksen ja hän on maasta, jonne voidaan tehdä käännytyspäätös, on henkilöllä velvollisuus poistua maasta vapaaehtoisen paluun aikana. Mikäli henkilö ei täytä velvollisuuttaan tai käytä International Organization for Migration (IOM) organisoimaa avustettua vapaaehtoista paluuta, esittää poliisi palveluiden lakkauttamista vastaanottokeskuksen johtajalle. Jos palvelut päätetään lakkauttaa, tulee henkilöstä laittomasti maassa oleskeleva. Laittomasti maassa oleskeleva pyritään palauttamaan maahansa saatettuna poliisin toimesta. Mikäli tämä ei onnistu, niin henkilö jää todennäköisesti maahan oleskelemaan laittomasti.

Henkilön palveluita jatketaan lainvoimaisen kielteisen turvapaikkapäätöksen jälkeen pääsääntöisesti sen vapaaehtoisen paluun ajan, jolloin henkilö on velvollinen poistumaan maasta. Vapaaehtoisen paluun aika on pääsääntöisesti 30 päivää ja sitä voidaan jatkaa 90 päivään. Viranomaisten toiminnassa on kuitenkin aina läsnä suhteellisuus- ja kohtuullisuusperiaatteet, jotka vaikuttavat palveluiden lakkauttamiseen. Esimerkiksi henkilöä, joka on sairas tai raskaana ei ajeta ulos palveluiden piiristä, mikäli se olisi kohtuutonta. Poliisi ei esitä palveluiden lakkauttamista myöskään tilanteessa, jossa henkilöä ei voida palauttaa koti- tai asuinmaahansa.

Mikäli kielteisen lainvoimaisen ja täytäntöönpanokelpoisen turvapaikkapäätöksen saanut ei poistu maasta, siirtyvät tämän palvelut kunnille ja sosiaalihuoltoon. Palvelut, joita laittomasti maassa oleskeleville tarjotaan, ovat hyvin kuntariippuvaisia. Laittomasti maassa oleskelevälle ei tarjota kuitenkaan, muuta kuin välttämättömät palvelut, kuten majoitusta, lapsille opetusta, välttämättömiä terveystalveluita ja ruoka-avustusta. Laittomasti maassa oleskelevien palveluita ovat täydentäneet seurakunnat ja vapaaehtoiset. Palveluiden tarjoamisessa elää se periaate, etteivät ne saa olla sellaisia, että ne houkuttelisivat laittomasti maassa oleskeluun.

Ei ole yleistä, että kielteisen päätöksen saaneissa turvapaikanhakijoissa esiintyisi radikalisoitumista tavallista enemmän, vaikka siitä on viitteitä, että tällaisia henkilöitä on maassamme. Kielteiset päätökset voivat kuitenkin tuoda henkilölle suuria pettymyksiä. Lisäksi jos henkilö saa vankilatuomioita täällä ollessaan, riski radikalisoitumiselle kasvaa. Radikalisoitumisen riskin voidaan katsoa kasvavan sen jälkeen, kun henkilö on saanut myönteisen päätöksen ja yhteiskunta ei tarjoakaan sitä mitä on odotettu. Tällä hetkellä tilanne on kuitenkin positiivinen, eikä ilmiö ole normaalista poikkeava.

Ei voida pitää yleisenä ilmiönä sitä, että kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneet syyllistyivät rikoksiin. Huomion arvoista on kuitenkin se, että laittomasti maassa oleskelu on itsessään jo rikos. Riski joutua rikoksen uhriksi kuitenkin kasvaa sen jälkeen, kun henkilö jää laittomasti maahan oleskelemaan, koska henkilö jää niin sanotusti yhteiskunnan ulkopuolelle. Laittomasti maassa oleskelevilla syntyy usein tarve päästä töihin, tällöin kuviioihin helposti tulevat kiskonta ja muu työsyrrjintä. Laittomasti maassa oleskeleva ei ole oikeutettu rahallisiin tukiin, joten henkilöllä voi olla korkea motiivi tämän vuoksi saada töitä hinnalla millä hyvänsä. Henkilölle voidaan maksaa liian pientä palkkaa, hänellä ei ole lomiam ja työpäivien pituudet saattavat venyä pitkiksi.

Laittomasti maassa oleskelevia joutuu vuosittain ihmiskaupanuhreiksi, eli laittomasti maassa oleskelevia ajautuu tilanteeseen, jossa heillä toteutetaan esimerkiksi pakkotyötä. Jos laittomasti maassa oleskeleva joutuu ihmiskaupan uhriksi, niin hänelle voidaan myöntää harkinta-ajan jälkeen ihmiskaupan uhrin oleskelulupaa. Tämä kuitenkin edellyttää sitä, että harkinta-ajan jälkeen uhri tekee ilmoituksen poliisille asiasta.

Laittomasti maassa oleskelevien henkilöiden määrää on mahdotonta arvioida tarkasti. Arvauksia kuitenkin voidaan heitellä muutamista sadoista tuhanteen henkilöön. Kyse on kuitenkin niin pienestä määrästä, ettei se ole näkyvä ilmiö Suomessa. Määrä saattaa vaihdella päivittäin, sillä osa saattaa poistua maasta ollessaan laittomasti maassa oleskeleva ja samaan aikaan laittomasti maassa oleskelevien määrä lisääntyy kielteisten päätösten ja vastaanottokeskuspalveluiden loputtua.

Pääkaupunkiseudulla arvioidaan olevan eniten laittomasti maassa oleskelevia henkilöitä. Pääkaupunkiseutu vetää eniten laittomasti maassa oleskelevia henkilöitä puoleensa, koska henkilön verkostot saattavat sijaita siellä, jolloin on helpompaa elää laittomasti maassa, kun on esimerkiksi paikka, jossa yöpyä. Siellä on myös suuremmat mahdollisuudet saada töitä. Pääkaupunkiseutu on vetänyt ylivoimaisesti eniten asukkaita

Suomen maantieteellisistä alueista, jolloin lähes automaationa voidaan tehdä oletus siitä, että siellä on myös eniten työnantajia ja helpompi sulautua ihmismassaan. Monia pääkaupunkiseutu vetää puoleensa myös kulttuurillisista tekijöistä.

Lainvoimaisen kielteisen turvapaikkapäätöksen saanut pyritään palauttamaan maahan, johon palautuspäätös on tehty, sen jälkeen, kun hän ei ole velvollisuudestaan huolimatta poistunut maasta tai käyttänyt IOM:in organisoimaa avustettua vapaaehtoista paluuta. Henkilöltä tulee kuitenkin olla matkustusasiakirjat ja palautussopimukset kunnossa, että hänet voidaan palauttaa. Palautuslentoja toteutetaan scatter lentoina. Lennoilla on mukana poliisi aina siihen saakka, kunnes henkilö luovutetaan toisen maan viranomaisille. On tilanteita, joissa turvapaikanhakija on rekisteröitynyt toiseen maahan aikaisemmin ja hänellä on oleskelulupa siellä. Mikäli tällainen henkilö tavataan maassa, jossa hänellä ei ole laillista oikeutta oleskella, niin hänet palautetaan takaisin maahan, jossa hänellä on laillinen oleskeluoikeus.

Lainvoimaisen kielteisen turvapaikkapäätöksen jälkeen päätöksen saaneella on mahdollisuus hyödyntää avustettua vapaaehtoista paluuta (AVP) kotimaahansa, jonka järjestää Suomessa International Organization for Migration (IOM). IOM hoitaa matkan järjestelyt maahanpalaajalle. Poliisin rooli avustetussa vapaaehtoisessa paluussa on antaa lausunto siitä, voidaanko kyseinen henkilö poistaa maasta IOM:n avulla. IOM on kuitenkin velvollinen raportoimaan prosessin kulusta poliisille, joka sitten onnistuneen maahanpalautuksen jälkeen tekee merkinnän järjestelmiinsä palautuksesta. Avustetun vapaaehtoisen paluun idea on se, että maahanpalaaja jäisi pysyvästi kotimaahansa. Tätä tuetaan valtion toimesta rahallisesti, mistä käytetään termiä hyödyketuki. Hyödyketuen suuruus riippuu kohdemaasta ja rahan käyttötarkoituksesta. Hyödyketuen tarkoitus on auttaa maahanpalaajaa sopeutumaan uudelleen kotimaahansa esimerkiksi auttamalla yrityksen perustamisessa. Vapaaehtoisesti palaavalla henkilöllä ei myöskään saa olla mitään valituksia tai hakemuksia vireillä, mikäli hän haluaa hyödyntää IOM:in organisoimaa avustettua vapaaehtoista paluuta kotimaahansa.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Työn tarkoitus oli tutkia, mitä turvapaikanhakijalle tapahtuu lainvoimaisen kielteisen turvapaikkapäätöksen jälkeen. Lisäksi halusimme tuoda esiin sellaisia seikkoja, jotka liittyvät laittomasti maassa oleskelemiseen. Lopputuloksena saimme opinnäytetyön, joka vastaa edellä mainittuun tutkittavaan ilmiöön.

Jos turvapaikanhakija saa lainvoimaisen kielteisen päätöksen hakemukseensa, tekee Maahanmuuttovirasto usein samalla käännytyspäätöksen henkilön kohdalla (Maahanmuuttovirasto 2020). Mikäli käännytys on täytäntöönpanokelpoinen, annetaan henkilölle yleensä 30 päivän ja maksimissaan 90 päivän vapaaehtoisen paluun aika, jolloin henkilöllä on velvollisuus poistua maasta omakustanteisesti. Henkilö voi hakea avustetun vapaaehtoisen paluun tukea, mikäli hänen taloudellinen tilanteensa ei mahdollista paluuta kotimaahansa. Avustettua vapaaehtoista paluuta organisoii Suomessa International Organization for Migration (IOM). Avustettuun vapaaehtoiseen paluuseen kuuluu hyödyketuki, mikä on riippuvainen palaajan koti- tai asuinmaasta. Sen antamalla tuella pyritään lisäksi helpottamaan palaajan integroitumista koti- tai asuinmaahansa.

Mikäli henkilö ei velvollisuudesta huolimatta poistu täytäntöönpanokelpoisen ja kielteisen lainvoimaisen turvapaikkapäätöksen jälkeen vapaaehtoisesti maasta, on poliisi velvollinen toimeenpanemaan käännytysprosessin henkilön kohdalla (UlkL 9:151). Käännytys edellyttää sitä, että henkilö on maasta, jonne hänet voidaan palauttaa, lisäksi hänellä tulee olla matkustusasiakirjat kunnossa. Mikäli henkilö joudutaan poistamaan maasta poliisin toimesta, on poliisi mukana koko prosessin ajan, aina henkilön palautukseen toisen maan viranomaisille asti.

Käännytystä ei toimeenpanna, mikäli henkilön matkustusasiakirjat eivät ole kunnossa tai hän on maasta, jonne häntä ei voida palauttaa. Tällaisissa tilanteissa poliisi ei esitä vastaanottokeskuksen johtajalle palveluiden lakkauttamista, vaan palveluita jatketaan ja henkilöllä on oikeus oleskella maassa. Tilanne, jossa henkilöä ei voida palauttaa lainvoimaisesta kielteisestä päätöksestä huolimatta, voi kestää jopa vuosia.

Turvapaikanhakijasta voi tulla laittomasti maassa oleskeleva, mikäli hän saa lainvoimaisen kielteisen turvapaikkapäätöksen, hänelle on tehty toimeenpanokelpoinen käännytyspäätös, jonka jälkeen hän ei ole poistunut maasta vapaaehtoisen paluun aikana, eivätkä viranomaiset ole pystyneet poistamaan henkilöä maasta. Lisäksi laittomasti

maassa oleskelu vaatii sen, että poliisi on esittänyt vastaanottokeskuksen johtajalle palveluiden lakkauttamista, joka sitten on päättänyt lakkauttaa henkilön palvelut vastaanottokeskuksessa. Tällaisessa tilanteessa vastuu palveluiden tarjoamista siirtyy Suomessa kunnalle, jossa laittomasti maassa oleskeleva oleskelee.

Suomessa on erilaisia tahoja, jotka tarjoavat laittomasti maassa oleskeleville muun muassa yösijaa ja ruoka-avustusta. Laittomasti maassa oleskeleva ei ole oikeutettu kuitenkaan rahallisiin etuuksiin. Laittomasti maassa oleskeleville tarjotaan välttämättömät terveyspalvelut ja lapsille opetusta. Palveluiden tarjoamisen periaate tällaisissa tilanteissa on se, että palveluiden saatavuus ei ainakaan parannu, jos henkilöstä tulee statukseltaan laittomasti maassa oleskeleva.

Laittomasti maassa oleskelevia arvioidaan olevan Suomessa muutamista sadoista tuhanteen. Määrää on vaikea arvioida, sillä siihen vaikuttaa usea eri tekijä. Laitonta maassa oleskelua voidaan pitää statuksena, joka voi muuttua lyhyenkin ajanjakson jälkeen, kun esimerkiksi laitton oleskelija hakee uudelleen turvapaikkaa ja saa tällöin oleskeluluvan. Eli tänään laitton oleskelija voi olla huomenna laillisesti maassa. (Jansson 2019, 2-4.) Monesti laittomasti maassa oleskeleva pyrkii piiloutumaan viranomaisilta, mikäli hänellä on motiivi jäädä maahan. Tällaisia motiiveja voivat olla esimerkiksi pelko palata kotimaahansa tai sitten henkilön verkostot ovat Suomessa. Piiloutumisella ja matalan profiilin pitämisellä pyritään välttämään tilannetta, jossa poliisi poistaisi henkilön maasta. (Paperittomat 2015.) Viranomaisilla on Ulkomaalaislain perusteella velvollisuus puuttua laittomasti maassa oleskeluun muun muassa karkottamalla tai käännyttämällä henkilö maasta (UlkL 9:151). Lisäksi laittomasti maassa oleskelevat hyödyntävät usein vapaanliikkumisen mahdollisuutta ja poistuvat maasta viranomaisten tietämättä. Tällaiset tilanteet siis vaikeuttavat huomattavasti laittomasti maassa oleskelevien määrän arvioimista. (Jansson 2019, 2-3.)

Eniten laittomasti maassa oleskelevia henkilöitä Suomessa on pääkaupunkiseudulla. Pääkaupungin puoleensavetävyyttä voidaan selittää sillä, että laittomasti maassa oleskelevan on helpompi sulautua ympäristöönsä, henkilön tukiverkostot ovat siellä, kulttuurillisista tekijöistä ja pääkaupunkiseudulla on paremmin mahdollisuuksia pimeän työn tekoon. Laittomasti maassa oleskelua ei voida pitää ilmiönä, joka näkyisi katukuvassa.

Kielteisen päätöksen keskuudessa ei voida pitää yleisenä ilmiönä radikalisoitumista. Siitä on viitteitä, mutta sitä ei pidetä normaalista poikkeavana. Radikalisoitumisen ohella puhutaan usein huolta-aiheuttavista henkilöistä, jotka aiheuttavat huolta viranomaisissa muun muassa mielenterveysongelmiensa takia, tätäkään ei voida pitää yleisenä ilmiönä. Laittomasti maassa oleskelevat eivät myöskään syyllisty rikoksiin muita ihmisiä herkemmin, mutta heillä on korkeampi riski joutua rikoksen uhriksi, jopa ihmiskaupanuhriksi. Laittomasti maassa oleskeleva joutuu turvautumaan usein pimeisiin töihin, minkä kautta henkilöllä on kasvanut riski joutua myös rikoksen uhriksi muun muassa työolojensa kautta. On kuitenkin otettava huomioon se seikka, että laittomasti maassa oleskeleminen itsessään on jo rikos.

Lainvoimaisen kielteisen päätöksen saanut voi jäädä laillisesti maahan, mikäli hän hakee uudelleen turvapaikkaa. Hakemuksen kuitenkin tulee sisältää uusia seikkoja turvapaikan myöntämiseksi, että se otetaan Maahanmuuttovirastossa tutkittavaksi. Jos ensimmäinen uusintahakemus tehdään juuri ennen henkilön poistamista maasta, ei uusintahakemus estä täytäntöönpanokelpoisen maasta poistamis päätöksen toteutusta, jos sen on tehty palautuksen estämiseksi tai se ei täytä hakemuksen tutkintaan ottamisen edellytyksiä (Sisäministeriö 2020). Toinen uusintahakemus ei estä palautuksen täytäntöönpanoa, mikäli se ei täytä tutkittavaksi ottamisen edellytyksiä. Lainvoimaisen kielteisen päätöksen saanut voi jäädä maahan oleskelemaan, mikäli hänellä on muita oleskeluun oikeuttavia hakemuksia vireillä inhimillisistä perusteista tai hänen palveluitaan ei lakkauteta.

Tämä opinnäytetyö lisäsi tietoutta siitä, millaisten turvapaikanhakijoihin liittyvien asioiden kanssa eri viranomaiset, kuten poliisi ja Maahanmuuttoviraston työntekijät ovat tekemisissä. Työ antaa kenelle tahansa aiheesta kiinnostuneelle näkökulmaa siitä, millaisia asioita tutkittavaan ilmiöön liittyy. Lisäksi työ antaa tietoa lukijalle siitä, miten turvapaikanhakijoihin liittyviä asioita hoidetaan Suomessa.

7 POHDINTA

Työmme aihe valikoitui, kun mietimme yhdessä, että mikä aihealue meitä kiinnostaisi. Meitä molempia kiinnosti turvapaikanhakuun liittyvät kysymykset ja saimme aihealueesta luotua opinnäytetyömme tutkimuskysymykset, joihin lähdimme hakemaan vastauksia. Työn tavoitteena oli löytää vastaukset johdannossa esitettyihin tutkimuskysymyksiin, luoda aihealueesta tietoutta itsellemme ja siitä kiinnostuneille. Opinnäytetyön päätarkoituksena on selventää lukijalle turvapaikkaprosessin kulkua ja mitä turvapaikanhakijalle tapahtuu lainvoimaisen kielteisen turvapaikkapäätöksen jälkeen. Työmme käsitteli hyvin monialaisesti laajaa aihealuetta, joten työmme tarjoaa hyvät puitteet jatkotutkimukselle. Aihealuetta voisi esimerkiksi tarkastella enemmän pelkästään poliisin näkökulmasta.

Opinnäytetyötä tehdessä meille heräsi mietteitä siitä, että Suomessa on tälläkin hetkellä sadoista tuhanteen laittomasti maassa oleskelevaa henkilöä. Jos oletuksena on se, että ei ole etujen mukaista, että maahan jää laittomasti maahan oleskelevia henkilöitä turvapaikkaprosessin jälkeen, niin järjestelmää voitaisiin kehittää joko palauttamisen tai oleskelulupien osalta. Mediassa onkin puitu viime aikoina sitä, että miten laittomasti maassa oleskelevia voitaisiin integroida yhteiskuntaan. Asian ratkaiseminen sinällään on poliittinen, mutta se herätti meissä ajatuksia.

Ongelman ratkaiseminen on vaikeaa, sillä laittomasti maassa oleskelevilla on erilaisia motiiveja jäädä Suomeen. Laissa on määritelty, millä perustein henkilö voi saada oleskeluluvan. Yleisimmät luvat, joita haetaan turvapaikkaprosessin aikana, on työperusteinen ja perhesiteisiin perustuva oleskelulupa. Se että hakijasta tulee laittomasti maassa oleskeleva, edellyttää sitä, että mitään muutakaan lupaa ei ole myönnetty, eikä hakija ole poistunut maasta. Herääkin kysymys: onko työluvan ja perhesiteisiin perustuvan oleskeluluvan saaminen lakipykälien perusteella liian tiukka? Näiden lisäksi kysymys voitaisiin esittää myös turvapaikan osalta.

Mietimme, voitaisiinko Suomessa vähentää laittomasti maassa oleskelevien määrää esimerkiksi jonkin organisaation taholta tarjoamalla töitä turvapaikanhakijoille prosessin aikana, jolloin heidän olisi helpompaa saada työperusteinen oleskelulupa. Ajatus tästä heräsi siitä, että työn saamisessa voi olla vaikeuksia, jos se sisältää esimerkiksi kielivaatimuksia suomen ja ruotsin kielen osalta. On mielestämme tärkeää ehkäistä

ennakolta tilannetta, että henkilöstä tulisi laittomasti maassa oleskelevaa, joten siihen tulee puuttua tehokkaasti jo prosessin aikana.

Lainvoimaisen kielteisen päätöksen saaneilla on mahdollisuus hakea IOM:in organisoimaa avustetun vapaaehtoisen paluun tukea, mutta tästä huolimatta Suomeen jää laittomasti maahan henkilöitä. Tällaisissa tilanteissa tulisi ottaa selvää henkilön motiiveista jäädä Suomeen. Syitä voi olla lukuisia ja siksi onkin tärkeää selvittää miksi henkilö jää laittomasti maahan, vaikka hänelle tarjotaan vapaaehtoisen paluun tukea, joka auttaa henkilöä aloittamaan elämänsä taas koti- tai asuinmaassa. Tähän meillä ei ole esittää ratkaisua, koska kyse on laajasta kokonaisuudesta.

Sen jälkeen, kun henkilö on laittomasti maassa, hän voi hakea oleskelulupaa Suomeen käytännössä vain turvapaikkaa hakemalla. Laittomasti maassa oleskelevalle ei voida tarjota laillisissa puitteissa töitä ja siksi he joutuvatkin turvautumaan monesti pimeään työvoimaan ja ovat alttiimpia hyväksikäyttöille. Entä jos nykyistä systeemiä muutettaisiin siten, että laittomasti maassa oleskeleva voisi saada työperusteisen oleskeluluvan jollakin tapaa. Olisiko se ongelmatonta? Ei välttämättä, koska herää ajatus siitä, voitaisiinko tällaista väylää käyttää väärin vain siksi, että halutaan oleskelulupa tavalla tai toisella.

Syntyy tilanteita, joissa kielteisen päätöksen saanutta ei voida palauttaa, koska hän ei halua lähteä vapaaehtoisesti. Tämä on ongelmallinen tilanne, sillä Suomessa on tämän seurauksena henkilöitä, jotka ovat saaneet kielteisen turvapaikkapäätöksen, mutta heitä ei voida palauttaa. Käytännössä he siis odottavat, että heidät voidaan joskus tulevaisuudessa pakkopalauttaa maahan, johon palautuspäätös on tehty. Tällainen tilanne voi kestää huomattavan kauankin. Tilanteeseen ainoa ratkaisu on käytännössä saada yhteisymmärrys palautuskysymyksistä.

7.1 Tutkimuksen luotettavuus

Mielestämme onnistuimme hyvin selvittämään tutkimuskysymyksiimme vastauksia, sekä työhöme perehtymällä lukijalle muodostuu selkeämpi kuva aihealueesta. Tutkimusmenetelmänä käytimme kvalitatiivista tutkimusta, joka soveltui tällaiseen tutkimukseen, jossa haluttiin ymmärtää tutkittavaa ilmiötä. Sisällönanalyysi toimi mielestämme hyvin työssä, koska sen avulla löysimme haastatteluaineistosta samankaltaisuuksia, jolloin voidaan todeta, että haastateltavat ovat vastauksissaan

samoilla linjoilla. Voidaan todeta, että on tutkimuksen luotettavuuden kannalta positiivista, että haastattelujen vastauksista löytyi samankaltaisuuksia.

Hankimme aineistoa teemahaastattelulla ja lomakehaastatteluilla. Käytimme yhdessä lomakehaastattelussa eri lomakepohjaa, saadaksemme tietoa tutkimuksen kannalta oleellisiin kysymyksiin. Pelkkien teemahaastattelujen tekeminen olisi voinut antaa meille sisällöllisesti kattavampaa informaatiota tutkittavasta ilmiöstä. Lomakehaastattelujen haasteena on se, että tutkija ei osaa esittää tutkimuksen kannalta oleellista kysymystä haastateltavalle tai hän ymmärtää kysymyksen väärin. Aihealueemme oli tutkimuksellisesta näkökulmasta suhteellisen laaja, joten sitä olisi voinut rajata tai käyttää jo edellä mainittuja teemahaastatteluja. Näinkin laajaa aluetta tutkittaessa on mahdollista, että tutkimukseen jää aukkoja.

Aiheeseen liittyen löytyy paljon päivitettyä tietoa, mikä on luultavammin seurausta vuoden 2015 turvapaikkakriisistä. Käytimme työssä paljon aineistoa, jota voidaan pitää ajantasaisena. Lisäksi haastateltavia voidaan pitää työnsä vuoksi luotettavina lähteinä, sillä he työskentelevät eri organisaatioissa ja ovat tekemässä turvapaikanhakijoiden kanssa, nähden asiat eri perspektiiveistä.

7.2 Tutkimuksen eettisyys

Työssä pyrimme noudattamaan eettisiä periaatteita. Tämä näkyy työssä siten, että huolehdimme haastateltavien anonymiteetistä. Lisäksi aineistoa on säilytetty siten, että ulkopuoliset eivät pääse siihen käsiksi. Olemme käsitelleet aineistoa luottamuksellisesti, emmekä ole vääristelleet haastateltavien vastauksia. Pyrimme laatimaan haastattelurungot mahdollisimman neutraaleiksi, eikä niissä ole tarkoituksena tehdä negatiivisia oletuksia, vaan hakea mahdollisimman objektiivisia vastauksia. Turvapaikanhakijoiden osuus Suomen väkiluvusta on pieni, joten on eettisesti tärkeää tarkastella asiaa objektiivisesti.

LÄHTEET

- Euroopan komissio, Muuttoliikekriisi. Luettavissa: <https://op.europa.eu/webpub/com/factsheets/migration-crisis/fi/>. Luettu 12.5.2020
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2015). Tutkimushaastattelu, teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus
- InfoFinland, Kielteinen oleskelupäätös. Luettavissa: <https://www.infofinland.fi/fi/muutto-suomeen/ei-eu-kansalaiset/oleskelulupaongelmat/poistuminen-suomesta>. Luettu 11.5.2020
- Jansson, J. 2019 Varjoyhteiskunta valokeilassa – turvapaikkajärjestelmästä poistetut ja kadonneet henkilöt. Keskusrikospoliisi. Raportti
- Jauhiainen, J.S., Gadd, K., Jokela, J. 2018. Paperittomat Suomessa 2017. Painosalama Oy Turku.
- Juuti, Pauli & Puusa, Anu (2020). Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Gaudeamus
- Kotouttaminen, Oleskeluluvat. Luettavissa: <https://kotouttaminen.fi/oleskeluluvat>. Luettu 11.5.2020
- Maahanmuuttovirasto, Jatkolupahakemus kansainvälisen suojelun perusteella. Luettavissa: <https://migri.fi/kansainvalista-suojelua-saaneen-jatkolupa>. Luettu 22.10.2020
- Maahanmuuttovirasto, Karkottaminen. Luettavissa: <https://migri.fi/karkottaminen>. Luettu 11.5.2020
- Maahanmuuttovirasto, Kielteinen päätös. Luettavissa: <https://migri.fi/turvapaikka-suomesta/kielteinen-paatos>. Luettu 11.5.2020
- Maahanmuuttovirasto, Käännyttäminen ja karkottaminen. Luettavissa: <https://migri.fi/kaannyttaminen-ja-karkottaminen>. Luettu 21.11.2020
- Maahanmuuttovirasto, Käännyttäminen. Luettavissa: <https://migri.fi/kaannyttaminen>. Luettu 22.11.2020
- Maahanmuuttovirasto, Maahanmuuton tilastot 2019: Oleskelulupaa haki ennätysmäärä työntekijöitä. Luettavissa: <https://migri.fi/-/maahanmuuton-tilastot-2019-oleskelulupaa-haki-ennatysmaara-tyontekijoita>. Luettu 24.11.2020
- Maahanmuuttovirasto, Majoittuminen vastaanottokeskukseen. Luettavissa: <https://migri.fi/majoittuminen-vastaanottokeskukseen>. Luettu 23.10.2020
- Maahanmuuttovirasto, Muutoksenhaku eli päätöksestä valittaminen. Luettavissa: <https://migri.fi/muutoksenhaku-eli-paatoksesta-valittaminen>. Luettu 11.5.2020
- Maahanmuuttovirasto, Paluu kotimaahan. Luettavissa: <https://migri.fi/paluu-kotimaahan>. Luettu 21.11.2020
- Maahanmuuttovirasto, Perhe. Luettavissa: <https://migri.fi/ukk-perhe>. Luettu 23.10.2020

Maahanmuuttovirasto, Tilapäinen suojelu. Luettavissa: <https://migri.fi/sanasto>. Luettu 11.5.2020

Maahanmuuttovirasto, Tilastot. Luettavissa: <https://tilastot.migri.fi/#applications/23330?start=540&end=551>. Luettu 12.5.2020

Maahanmuuttovirasto, Toissijainen suojelu. Luettavissa: <https://migri.fi/toissijainen-suojelu>. Luettu 11.5.2020

Maahanmuuttovirasto, Turvapaikan hakeminen. Luettavissa: <https://migri.fi/turvapaikan-hakeminen>. Luettu 11.5.2020

Maahanmuuttovirasto, Turvapaikanhaku. Luettavissa: <https://migri.fi/turvapaikanhaku>. Luettu 24.11.2020

Maahanmuuttovirasto, Turvapaikkapuhuttelun asiakasohje. Luettavissa: https://migri.fi/documents/5202425/14022644/%28Suomi%29turvapaikkapuhuttelu_asyksamntal_asyluminterview.pdf/52e538b1-f5b8-cc35-c4ce-b99ea0e20c84/%28Suomi%29turvapaikkapuhuttelu_asyksamntal_asyluminterview.pdf?version=1.1&t=1589461243000. Luettu 23.10.2020

Maahanmuuttovirasto, Työnteko. Luettavissa: <https://migri.fi/ukk-tyonteko#hakuehdot>. Luettu 23.10.2020

Maahanmuuttovirasto, Uusintahakemus. Luettavissa: <https://migri.fi/uusintahakemus>. Luettu 23.10.2020

Maahanmuuttovirasto, Voit saada tukea vapaaehtoiseen paluuseen. Luettavissa: <https://migri.fi/paluu-kotimaahan>. Luettu 11.5.2020

Nykänen, T., Koikkalainen, S., Seppälä, T., Mikkonen, E. & Rainio, M. 2019. Poikkeusajan tilat: vastaanottokeskukset pohjoisessa Suomessa. Teoksessa Lyytinen, E. (toim.) 2019. Turvapaikanhaku ja pakolaisuus Suomessa. Siirtolaisuusinstituutti, Turku.

Pakolaisapu, Pakolaisuus Suomessa. Luettavissa: <https://pakolaisapu.fi/pakolaisuus-suomessa/>. Luettu 21.11.2020

Pakolaisapu, Sanasto, Geneven pakolaissopimus. Luettavissa: <https://pakolaisapu.fi/sanasto/>. Luettu 21.11.2020

Paperittomat, Paperittomat Suomessa. Luettavissa: http://www.paperittomat.fi/?page_id=686. Luettu 11.5.2020

Piitulainen, M. 2017 Kansainvälisen suojelun periaatteista ei voi alaikäisten kohdalla tinkiä. Teoksessa Honkasalo, V., Maiche, K., Onodera, H., Peltola, M. & Suurpää, L. (toim.) 2017 Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa. Nuorisotutkimusseura, Helsinki.

Sisäministeriö, Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan. Luettavissa: <https://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset>. Luettu 12.5.2020

Sisäministeriö, Turvapaikanhakijat ja pakolaiset. Luettavissa: <https://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset>. Luettu 11.5.2020

Sisäministeriö, Turvapaikanhakijoiden uusintahakemukset. Luettavissa: <https://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset/uusintahakemukset>. Luettu 22.11.2020

Snellman, O. 2020 Aikuisten turvapaikanhakija -ja pakolaisasiakkaiden kokemat ja terapeuttisissa keskusteluissa kuvaamat ongelmat, auttavat tekijät ja hyödylliset muutokset. Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä 2020

Sosiaali- ja terveysministeriö, Turvapaikanhakijoiden sosiaaliturva ja palvelut Suomessa. Luettavissa: <https://stm.fi/turvapaikanhakijoiden-palvelut>. Luettu 22.10.2020

Tilastokeskus, Käsitteet ja määritelmät. Luettavissa: <http://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/kasitteet-ja-maaritelmat.html>. Luettu 11.5.2020

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Tampere & Helsinki: Tammi

Voluntaryreturn, Avustettu vapaaehtoinen paluu. Luettavissa: <https://voluntaryreturn.fi/fi/vapaaehtoinen-paluu/>. Luettu 13.5.2020

LIITE 1. Lomakehaastattelurunko 1

Mitä turvapaikanhakijalle tapahtuu kielteisen turvapaikkapäätöksen jälkeen, kun kaikki valitustiet on käytetty?

Vapaa kerronta:

Mitkä ovat ne tekijät, jotka johtavat kielteiseen turvapaikkapäätökseen?

Millaista on arvioida turvapaikanhakijoiden hakemuksessa kerrottujen syiden todenperäisyyttä?

Mikäli turvapaikanhakija saa kielteisen turvapaikkapäätöksen, voiko hän saada jonkin muun maassa oleskeluun oikeuttavan luvan tästä huolimatta, mikäli vastaus on kyllä, niin millä luvalla ja millaisilla kriteereillä?

Miten paljon suomessa on tällä hetkellä paperittomia henkilöitä, jotka ovat joutuneet paperittomiksi, siksi että ovat saaneet kielteisen turvapaikkapäätöksen, eikä heitä voida palauttaa kotimaahansa?

Turvapaikanhakija saa kielteisen turvapaikkapäätöksen, mutta hänen palveluitaan jatketaan tästä huolimatta, mihin tämä perustuu ja onko tällainen järjestely kuinka pitkäaikainen?

Miten monta kertaa turvapaikanhakija voi hakea turvapaikkaa kielteisten päätösten jälkeen ja onko tähän olemassa joitakin kriteereitä?

Mitä kaikkia maassa oleskeluun oikeuttavia lupia turvapaikanhakijalla voi olla samaan aikaan vireillä?

Millaisia palveluita paperittomalle henkilölle on tarjolla?

Poliisi tapaa paperittoman laittomasti maassa oleskelevan henkilön, millaisiin toimiin viranomaiset ryhtyvät?

Kertoisitko, mikä on vapaaehtoinen paluu ja mitä asioita siihen liittyy?

Miten yleistä radikalisoituminen on kielteisen päätöksen saaneiden henkilöiden kohdalla?

Onko rikoksiin syylistyminen yleistä kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden henkilöiden kohdalla?

Ovatko paperittomat henkilöt keskittyneet jollekin tietylle alueelle? Onko tähän jonkin syy?

Millaista on elää paperittomana Suomessa?

Onko paperittomalla henkilöllä vaara joutua ihmiskaupanuhriksi? Esiintyykö Suomessa tällaista ja millaista se on luonteeltaan?

Mitä muuta olennaista tähän aiheeseen liittyy, jota emme osanneet kysyä?

LIITE 2. Lomakehaastattelurunko 2

Onko laittomasti maassa oleskelevalla suuri riski joutua ihmiskaupan uhriksi, esiintyykö suomessa tällaista, esiintyykö tällaista tietyillä alueilla enemmän kuin muilla ja millaista ihmiskauppa on luonteeltaan?

Lisäksi mikäli pystytte kertomaan millaista on elää suomessa laittomasti, niin kuulemme mieluusti siihenkin teiltä vastauksen (millaisia palveluja tarjolla yms.)